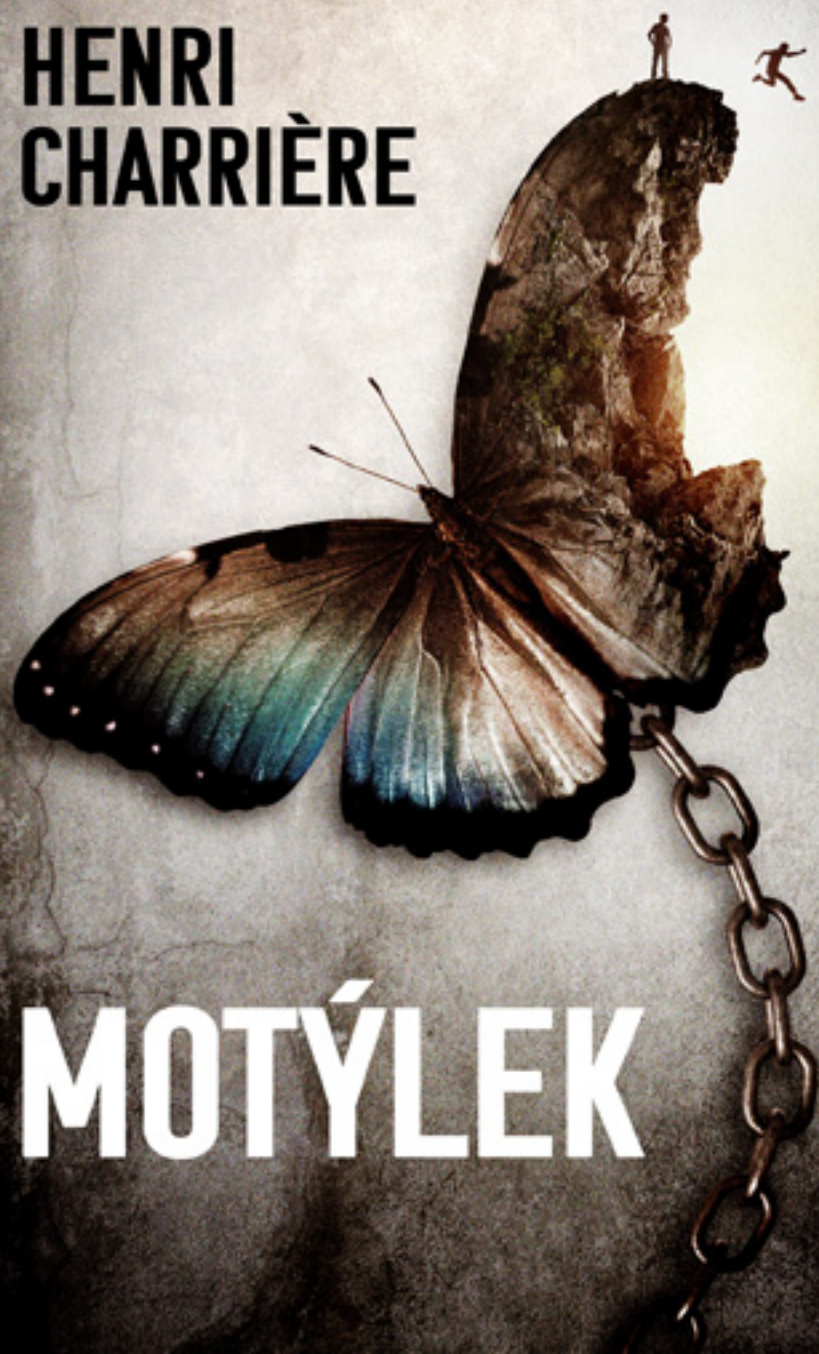


**HENRI
CHARRIÈRE**



MOTÝLEK

MOTÝLEK

© Éditions Robert Laffont, Paris, 1969

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Sergej Machonin – dědicové c/o Dilia, 1971

Cover © Zhivko P. Petrov, 2022

© DOBROVSKÝ s. r. o., 2022

ISBN 978-80-277-2700-1 (pdf)

**HENRI
CHARRIÈRE**



MOTÝLEK

Mé ženě, mé nejlepší přítelkyni

*Venezuelskému lidu, jeho prostým rybářům
z Parijského zálivu, všem, intelektuálům, vojákům
a ostatním, kteří mi umožnili začít nový život*

První sešit

CESTA ZATRACENÍ



PŘELÍČENÍ

Ta facka byla tak silná, že mi trvalo třináct let, než jsem se z ní vzpamatoval. Nebyla to totiž jen tak obyčejná facka, a aby mi ji mohli vrazit, dali si setsakramentskou práci.

Je 26. října 1931. Už v osm hodin ráno mě vyvedli z cely ve věznici Conciergerie, kde sedím už rok. Jsem čerstvě oholen a dobře oblečen, šaty z proslulého krejčovského salónu mi dodávají vybrané elegance. Bílá košile a popelavě modrý motýlek – poslední finesa tohoto úboru.

Je mi pětadvacet let a vypadám na dvacet. Četníci jsou trochu vyvedeni z míry mým džentlmenským vystupováním a chovají se ke mně zdvořile. Dokonce mi sundali pouta. Všichni, pět policistů a já, sedíme na dvou lavicích v holé místnosti. Venku je šedivo. Proti nám dveře, které vedou zřejmě do soudní síně, protože jsme v seinském Justičním paláci v Paříži.

Za několik okamžiků budu obžalován ze zločinu zabití. Můj advokát, doktor Raymond Hubert, mě přišel pozdravit. „Není proti vám jediný seriózní důkaz, věřím, že budeme zproštěni viny.“ Usmívám se nad tím „budeme“. Vypadá to, jako by byl doktor Hubert také na lavici obžalovaných, a budu-li odsouzen k nějakému trestu, bude si ho muset odpykat se mnou.

Soudní zřízenec otvírá dveře a vyzývá nás, abychom vstoupili. Dokořán otevřenými dveřmi vcházím do obrovského sálu, obstoupen čtyřmi četníky, velitel jde po straně. Aby mi tu facku mohli vrazit, oblékli všechno do krvavě červeně, od koberců a záclon na velkých oknech až po taláry soudců, kteří mě budou za chvíli soudit.

„Pánové, soud přichází.“

Ze dveří po pravé straně se jeden za druhým objevuje šest mužů. Předseda a po něm pět soudců s barety na hlavách. Před prostřední židlí se zastaví předseda, po jeho pravici a levici usedají přísedící.

V sále, kde všichni, včetně mne, povstali, je impozantní ticho. Soud i všichni ostatní usedají.

Boubelatý předseda s růžovými líčky se tváří přísně. Dívá se mi do očí a nelze na něm vůbec poznat, co si myslí. Jmenuje se Bevin. Bude později řídit přelíčení nestranně a bude svým chováním dávat všem na srozuměnou, že jako

soudce z povolání není tak docela přesvědčen o upřímnosti svědků a policistů. Ne, na něho nepadne za tu facu žádná zodpovědnost, pouze mi ji ušetří.

Státním prokurátorem je soudce Pradel. Je to prokurátor, z kterého mají vítr všichni obhájci. Má smutnou pověst hlavního dodavatele pro gilotinu a trestnice ve Francii i v zámoří.

Pradel je představitelem veřejného trestního stíhání. Je to oficiální žalobce, není v něm nic lidského. Představuje Zákon, Váhy spravedlnosti, s nimiž manipuluje, a udělá, co bude v jeho silách, aby se převážily na jeho stranu. Má supí oči, trochu přivírá víčka a dívá se na mě upřeně z celé své výše. Především z výšky stolice, která ho nade mne vyvyšuje, a potom ze zpupné výše svých nejméně sto osmdesáti centimetrů. Nesvlékne si červený talár, baret však položí před sebe. Opírá se o ruce, velké jako lopaty. Zlatý snubní prsten svědčí o tom, že je ženatý, a na malíčku nosí jako prstýnek pěkně vyleštěný podkovák.

Naklání se trochu směrem ke mně, aby tak zřetelněji vyjádřil svou převahu. Tváří se, jako by mi chtěl říct: „Chlapečku, jestli si myslíš, že mi unikneš, jsi na omylu.

Není sice vidět, že moje ruce jsou pařáty, ale ty drápy, co tě roztrhají, mám už v duchu připravené. Jestli se mě všichni advokáti bojí jako čert kříže a jsem-li u soudů označován za nebezpečného generálního prokurátora, je tomu tak proto, že si nikdy nenechám kořist uniknout.

Mým úkolem není, abych se snažil zjistit, jsi-li vinen, nebo nevinen, musím pouze využít všeho, co svědčí proti tobě: tvého bohémského života na Montmartru, svědectví, která si objednala policie, i prohlášení policistů samých. S touto nechutnou míchanicí, kterou splácá dohromady vyšetřující soudce, se mi musí podařit vyličít tě tak odpudivě, aby tě porotci vyškrtli ze společnosti.“

Mám úplně zřetelný pocit, že slyším, jak mi to všechno skutečně říká, jestli se mi to ovšem nezdá, protože ten „požírač lidí“ na mne opravdu mohutně zapůsobil: „Máš to marné, obžalovaný, a hlavně se nesnaž hájit: já tě dostanu na cestu zatracení, postarám se, že shniješ zaživa.

Doufám také, že neskládáš žádné naděje v porotce? Nedělej si iluze. Těch dvanáct lidí nemá o životě ponětí.

Podívej se, jak sedí pěkně v řadě proti sobě. Vidiš je dobře, těch dvanáct bábovek, dopravených do Paříže z nějakého venkovského Zapadákova? Jsou to maloměšťácci, penzisté a obchodníci. Co ti je mám popisovat. Snad si, proboha, nemyslíš, že tihle lidé pochopí tvých pětadvacet let a život, který vedeš na Montmartru? Pro ně je Pigalle a Bílé náměstí ztělesněné peklo a všichni lidé, kteří žijí v noci, jsou nepřátelé společnosti. Jeden jako druhý se neznají

pýchou, že jsou porotci u pařížského soudu. Navíc tě ujišťuji, že si uvědomují svou maloměšťáckou omezenost a necítí se tu ve své kůži.

A ty si sem přijdeš, tak mladý a hezký. To si piš, že tě bez nejmenšího ostychu vyličím jako dona Juana montmartreských nocí. Od samého začátku ti tak udělám z porotců nepřátele. Jsi příliš pěkně oblečen, měl jsi přijít ve skromnějším úboru. To byla velká taktická chyba. Nevidíš, jak ti závidí ten oblek? Oni si kupují oblečení v obchodním domě Samaritaine a o šatech na míru od krejčího se jim nikdy ani nesnilo.“

Je deset hodin a jsme připraveni zahájit rozpravu. Předě mnou je šest soudců a jeden agresivní prokurátor, který použije vši své machiavelistické dovednosti a celé své inteligence, aby přesvědčil těchhle dvanáct strejců, především že jsem vinen a potom že rozsudek může znít jenom na doživotní nucené práce nebo gilotinu.

Budou mě soudit za zabití pasáka a udavače z montmartreského podsvětí. Neexistuje jediný důkaz, ale chlupatí – kteří si pokaždé vyslouží prýmek, když odhalí pachatele zločinu – si přiloží polínko, abych byl uznán vinným. Pro nedostatek důkazů budou tvrdit, že mají nevývratné „důvěrné“ informace. Největším trumfem obžaloby bude svědek, kterého si zpracovali, je to doslova gramofonová deska, nahraná v budově policie na nábreží Zlatníků číslo 36, jménem Polein. Protože tvrdím, že ho neznám, zeptá se mě jednu chvíli předseda velice nestranně: „Říkáte, že tento svědek lže. Dobrá. Ale proč by měl lhát?“

„Pane předsedo, jestliže od svého zatčení celé noci nespím, není to kvůli výčitkám, že jsem zavraždil Malého Rolanda, protože jsem to neudělal. Čeho se chci dopídit, je právě motiv, který dohnal tohoto svědka k tomu, že se na mne vrhá jako posedlý, a kdykoli obžaloba ztrácí půdu pod nohama, vytasí se s dalšími podrobnostmi. Došel jsem k přesvědčení, pane předsedo, že ho policie dopadla ve chvíli, kdy se chystal spáchat závažný delikt, a že s ním udělala obchod: jestli potopíš Motýlka, přimhouříme oko.“

Nevěděl jsem tehdy, jak přesně jsem trefil do černého. Polein, který byl představen soudu jako čestný, dosud netrestaný člověk, byl po několika letech zatčen a odsouzen pro obchodování s kokainem.

Doktor Hubert se snaží mě hájit, ale na prokurátora nestačí. Jedině doktoru Bouffayovi se daří zahnat svým nelíčeným rozhořčením prokurátora na několik okamžiků do úzkých. Bohužel trvá to jen krátce a Pradel ho v té půtce díky své šikovnosti rychle vyřídí. Navíc lichotí prokurátor porotcům, kteří div neprasknou pýchou, že tato imponující osobnost s nimi jedná jako se sobě rovnými a svými spolupracovníky.

V jedenáct hodin večer šachová partie skončila. Moji obhájci dostali mat. A já jsem odsouzen, přestože jsem nevinný.

Francouzská společnost, reprezentovaná prokurátorem Pradelem, právě vyloučila ze svého středu na doživotí mladého pětadvacetiletého muže. A žádnou slevu, prosím! Bezbarvý hlas předsedy Bevina mi servíruje tu bohatou krmi.

„Obžalovaný, povstaňte!“

Vstal jsem. V síni se rozhostilo naprosté ticho, lidé zadržují dech, mně tlučí srdce o poznání rychleji. Porotci se na mne dívají nebo sklánějí hlavu, vypadají zahanbeně.

„Obžalovaný, jelikož porotci odpověděli ‚ano‘ na všechny otázky kromě jediné, zda šlo o čin úmyslný, odsuzujete se k trestu nucených prací na doživotí. Chcete k tomu něco dodat?“

Nehnul jsem brvou, chovám se normálně, jen jsem o něco pevněji sevřel zábradlí boxu, o které se opírám.

„Pane předsedo, ano, chci dodat, že jsem skutečně nevinný a že jsem obětí policejní machinace.“

Z místa vzadu za soudcem, kde sedí jako vzácní hosté elegantní dámy, jsem uslyšel reptání. Nezvýšeným hlasem jim říkám:

„Ticho tam, dámy s perlami, které si sem chodíte polechtat nervy. Fraška je dohrána. Vaše policie a vaše spravedlnost šťastně rozluštily případ vraždy, můžete být spokojení.“

„Stráž, odveďte odsouzeného,“ říká předseda.

Než jsem zmizel ve dveřích, slyším hlas, který křičí: „Nic si z toho nedělej, můj drahej, já si tě tam najdu!“ To má statečná a ušlechtilá Nénette nahlas vykřikuje svou lásku. Lidé z podsvětí, kteří jsou v síni, tleskají. Vědí, jak se věci kolem vraždy zběhly, a dávají mi tak najevo, jak jsou hrdí, že jsem držel basu a nikoho neudal.

Když jsme se vrátili do malé místnosti, kde jsme byli před přelíčením, nasadili mi četníci pouta a jeden z nich se ke mně připoutal krátkým řetízkem: mé pravé zápěstí je svázáno s jeho levým zápěstím. Nepadlo ani slovo. Řekl jsem si o cigaretu. Velitel stráže mi ji podal a zapálil mi. Pokaždé, když spustím ruku s cigaretou dolů nebo přikládám cigaretu k ústům, musí zdvihnout nebo dát dolů ruku i četník a přizpůsobit se tak mému pohybu.

Vykouřil jsem vstojе asi tři čtvrtě cigarety. Nikdo neřekl ani slovo. Sám jsem se nakonec podíval na rotmistra a řekl jsem: „Jdeme.“

Když jsem sestoupil po schodech v doprovodu asi tuctu četníků, octl jsem se na vnitřním nádvoří Justičního paláce. Zelený anton už je připraven. Není

rozdělen na jednotlivé kóje. Usedáme na lavice, je nás asi deset. Rotmistr řekl: „Conciergerie.“



CONCIERGERIE

Když jsme přišli k poslednímu paláci Marie-Antoinetty, četníci mě odevzdali veliteli stráží, který podepisuje papír – převzetí vězně. Odcházejí beze slova, ale než odešli, přišlo překvapení: velitel doprovodu mi stiskl obě spoutané ruce.

Velitel stráže se mě ptá:

„Kolik ti napařili?“

„Doživotí.“

„To není možný!“

Podíval se na četníky a pochopil, že to je pravda. A tu mi ten padesátiletý žalářník, který toho už tolik viděl a zná dobře můj případ, řekl tohle dobré slovo:

„Ach ti lotři! Oni se zbláznili!“

Jemně mi sundal pouta a byl tak laskav, že mě sám doprovodil do vypolštářované cely, zařízené speciálně pro odsouzené k smrti, bláznů, zvláště nebezpečné vězně nebo pro odsouzence na nucené práce.

„Drž se, Motýlku,“ řekl mi a zavíral za mnou dveře. „Pošleme ti sem pár tvých věcí a jídlo, co máš v cele, kde jsi byl. Drž se!“

„Děkuju, šéfe. Budu se držet a doufám, že se jim to doživotí sakra nevyplatí.“

Pár minut nato někdo škrábe na dveře. „Co je?“

Odpověděl mi hlas: „Nic, nic. To jsem jenom já, zavěšuji ceduli.“

„Proč? Co na ní stojí?“

„Nucené práce na doživotí. Zostřený dozor.“

Říkám si: jsou opravdu padlí na hlavu. Snad si nemyslí, že šok z té laviny, co se mi zřítíla na hlavu, by mě mohl dohnat k sebevraždě? Mám odvahu a nikdy ji nepřestanu mít.

Budu bojovat se všemi a proti všem. Od zítřka začnu jednat.

Ráno, když jsem pil kávu, jsem se zeptal sám sebe: Mám podat odvolání? Proč? Měl bych před jiným tribunálem lepší vyhlídky? A co času bych ztratil! Rok, možná osmnáct měsíců... a k čemu by to bylo? Abych dostal místo doživotí dvacet let?

Protože jsem se pevně rozhodl, že uprchnu, délka trestu nehraje roli. Rozpomněl jsem se na otázku, kterou položil předsedovi soudu jeden odsouzený: „Pane předsedo, jak dlouho trvají ve Francii nucené práce na doživotí?“

Obcházím v kruhu svou celu. Poslal jsem pneumatickou poštou jeden dopis ženě, abych ji uklidnil, a druhý jedné ze sester, která se jediná pokusila hájit bratra proti všem.

Je konec, opona spadla. Má rodina určitě trpí víc než já a chudák tatínek má na tom svém zapadlém venkově jistě co dělat, aby unesl tak těžký kříž.

Najednou vyletím: ale já jsem přece nevinný! Jsem, ale pro koho? Ano, pro koho jsem nevinný? Říkám si: Hlavně ať tě nikdy ani nenapadne vypravovat o své nevině. Potrhali by se nad tím smíchy. Vyfasovat doživotí kvůli pasákovi a navíc ještě tvrdit, že ho oddělal někdo jiný, to by vypadalo opravdu jako špatný vtip. Nejlepší bude držet hubu.

Během vyšetřovací vazby ve věznici Santé ani v Conciergerie jsem si nikdy nepomyslel, že by trest mohl být tak těžký; a nikdy jsem se proto předem nezabýval otázkou, co je to vlastně „cesta zatracení a zkázy“.

Dobrá. První, co teď bylo nutné udělat: navázat spojení s lidmi už odsouzenými, kteří by v budoucnosti přicházeli v úvahu jako společníci při útěku.

Vybral jsem si jednoho Marseillana jménem Dega. Uvidím ho určitě u holiče. Chodí se tam každý den holit. Žádám o povolení k holiči. Skutečně, když jsem tam přišel, vidím ho, jak stojí čelem ke zdi. Všiml jsem si ho právě v okamžiku, kdy už byl na řadě, ale nepozorovaně postoupil místo jinému vězni, aby mu čekání trvalo déle. Odsunul jsem jeho souseda a stoupl jsem si vedle něho. Rychle jsem mu špitl:

„Tak co, Dego, jak se vede?“

„Ujde to, Moty. Vyfasoval jsem patnáct let. Co ty? Slyšel jsem, že tě osolili.“

„Jo, doživotí.“

„Budeš se odvolávat?“

„Ne. Teď musíme hodně jíst a cvičit. Musíš mít páru, Dego, určitě budeme potřebovat dobrý svaly. Nabalil ses?“

„Jo. Mám deset papírů v librách šterlinků.¹ A ty?“

„Nic.“

„Dobrá rada: koukej rychle něco schrastit. Kdo tě hájí? Hubert? To je blbec, v životě ti nepronese prachy. Pošli ženu s plnou tubou k Dantovi. Ať je žena odevzdá Prachatýmu Dominikovi a zaručuju ti, že je dostaneš.“

„Pst, bachař po nás kouká!“

„Pánové se nám tu baví?“

„Bez starosti,“ odpovídá Dega. „Říká mi, že je marod.“

„Co je mu? Špatné trávení po tý paletě?“ A bachař, tlusté hovado, se rozřehtal na celé kolo.

To je život. Cesta zatracení. Už se po ní vezu. Chlap se chechtá, div se nepotrhá, a dělá si legraci z pětadvacetiletýho kluka odsouzenýho na celý život.

Pouzdro s penězi jsem dostal. Je to nádherně vyleštěná aluminiová trubička. Otvírá se tak, že se přesně uprostřed rozšroubuje. Skládá se ze dvou do sebe zapadajících dílů. Obsahuje pět tisíc šest set franků v nových bankovkách. Když mi ji odevzdali, políbil jsem koneček tuby, dlouhé šest centimetrů a tlusté jako palec. Ano, políbil jsem ji, než jsem si ji vložil do konečníku. Silně dýchám, aby se dostala do střev. To je moje nedobytná pokladna. Mohou mě svléct do naha, roztáhnout mi nohy, přinutit mě ke kašli, ohnout mě – marná snaha, nijak se nedá zjistit, jestli něco mám. Trubička se dostala hodně hluboko do tlustého střeva. Je teď součástí mého těla. Je to můj život, svoboda, kterou si v sobě nesu... je to cesta pomsty. Na pomstu myslím, a jak! Vlastně nemyslím na nic jiného.

Venku je tma. Jsem v téhle cele sám. Velké světlo na stropě umožňuje bachaři, aby mě viděl malým otvorem, provrtaným ve dveřích. To silné světlo mě oslepuje. Položil jsem si na víčka složený kapesník, protože světlo mě doslova píchá do očí. Jsem natažen na matraci, ležící na železné posteli, pod hlavou žádný podhlavník, a v duchu vidím znovu všechny podrobnosti toho hrozného procesu.

Na tomto místě se možná nevyhnu jisté zdoluhavosti, má-li čtenář pochopit všechno, co bude následovat v tom dlouhém vyprávění, a má-li co nejhlouběji pochopit prazáklad toho, co mě drželo na nohou v onom zápase. Je však nutné, abych vypověděl všechno, co se mi přihodilo a co jsem reálně viděl ve své fantazii v ty první dny, kdy jsem byl zaživa pohřben.

Co podniknu, až uprchnu? Neboť od chvíle, kdy mám pouzdro s penězi, nepochybují ani vteřinu, že uteču.

Především se vrátím co nejrychleji do Paříže. První, koho musím zabít, je falešný svědek Polein. Potom ty dva fízly, co křivě svědčili. Jenže dva fízlové nestačí, musím je zabít všechny. Nebo aspoň co nejvíc. A už to mám! Jakmile budu na svobodě, vrátím se do Paříže. Do kufru dám co nejvíc třaskavin. Nevím dost přesně kolik, snad deset patnáct kilo. A pokousím se vypočítat, kolik výbušnin by bylo potřeba, aby bylo hodně obětí.

Dynamit? Ne, lepší bude dinitrotoluen. A proč vlastně ne nitroglycerin? Ostatně, dám si poradit od lidí, kteří se v tom vyznají líp než já.

Ale poldové se můžou spolehnout, že jim to spočítám a že je obsloužím, jak náleží.

Mám pořád zavřené oči a kapesník na víčkách, abych je stlačil a chránil. Vidím úplně přesně to napohled nevinné zavazadlo plné výbušnin a přesně nařízený budík, který uvede v činnost rozbušku. Pozor, musí vybuchnout v deset hodin dopoledne v místnosti soudní policie v prvním patře čísla 36 na nábreží Zlatníků, kde se koná denní raport. V tuto hodinu tam bývá pohromadě nejméně sto padesát policajtů, kteří si tam chodí pro rozkazy a vyslechnout ranní hlášení. Po kolika schodech se tam vystoupí? V tom se nesmím zmýlit.

Budu si muset rozvrhnout čas přesně tak, aby se zavazadlo dostalo z ulice na místo určení přesně ve vteřině, kdy má explodovat. A kdo je ponese? Vezmu to jednoduše hákem. Přijedu taxíkem přesně přede dveře soudní policie a řeknu dvěma pitomcům strážným autoritativním hlasem: „Tohle zavazadlo odnese nahoru na raport, jdu hned za vámi. Řekněte komisaři Dupontovi, že to posílá vrchní inspektor Dubois a že jsem tam za chvíli.“

Ale poslechnou mě? A co když padnu v tom množství idiotů náhodou na jediné dva inteligentní muže tohohle spolku? To by bylo všechno v pekle. Budu muset přijít na něco jiného. A tak se mořím a mořím. Vůbec si nepřipouštím, že by se mi nepodařilo přijít na stoprocentně jistý způsob.

Vstávám a jdu se trochu napít. Z tolika přemýšlení mě rozbolela hlava.

Znovu si jdu lehnout, bez pásky na očích. Minuty utíkají pomalu. A to světlo, to světlo, hergot, krucinál fagot, to světlo! Namáčím si kapesník a znovu si ho kladu na oči. Chladná voda mi dělá dobře. Kapesník vodou ztěžkl a lépe přiléhá na víčka. Napříště to tak budu dělat vždycky.

Celé ty dlouhé hodiny, kdy snuji svou budoucí pomstu, jsou tak intenzivní, že se vidím, jak jednám, jako by se plán už uskutečňoval. Každou noc, a dokonce někdy přes den cestuji po Paříži, jako by můj útěk už byla skutečnost. Je to jisté, uprchnu a vrátím se do Paříže. A samozřejmě první, co udělám, bude, že to spočtu nejdřív Poleinovi a potom poldům. A co porotci? Ti blbečci že by měli žít klidně dál? Určitě se už vrátili domů, ti páprdové, náramně spokojení, že splnili svou povinnost s velkým P. Necítí se důležitostí, nafukují se před sousedy a div neprasknou před svou bábou, rozcuchanou paničkou, která je čeká s polívkou na stole.

Dobrá. Tak co s těmi porotci? Nic. Jsou to chudinky. Nejsou školenými soudci. Když je to četník v penzi nebo celník, jedná jako četník nebo jako celník. A mlékař jako kterýkoliv uhlíř. Dělalí, co jim nakukal prokurátor, pro kterého bylo hračkou omotat si je okolo prstu. Oni nenesou skutečnou zodpovědnost. A tak bylo rozhodnuto, posouzeno a stanoveno: porotcům neudělám nic.

Když teď dopíšu tyto myšlenky, které mě skutečně napadaly před tolika léty a které se vracejí v houfech a přepadají mě se strašlivou jasností, říkám si, do jaké míry může absolutní ticho, naprostá, totální izolace vnucená mladému člověku zavřenému v cele, vyprovokovat skutečný imaginární svět, dřív než přijde šílenství. Je tak intenzivní a živoucí, že se člověk doslova zdvojuje. Vznese se a rozletí se opravdu na toulky, kamkoli se mu zachce. Do rodného domu, k otci a matce, k rodině, do dětství, do různých údobí svého života. A potom a především ty vzdušné zámky, které si plodný mozek staví s tak neuvěřitelně živou představivostí, že se mu v tom strašlivém fantastickém zdvojení někdy zdá, jako by prožíval všechno, co si vysnil.

Uplynulo šestatřicet let, a přesto nemusím sobeméně namáhat paměť, aby se moje pero mohlo vydat po stopách myšlenek, které mě v onom okamžiku života skutečně napadaly.

Ne, porotcům neublížím. Ale generální prokurátor? Ach, ten mi nesmí upláchnout. Pro něho mám ostatně už připravený recept, který kdysi předepsal Alexandre Dumas. Udělám s ním přesně totéž, co udělali v *Hraběti Monte Christovi* s tím chlapem, kterého hodili do sklepa a nechali umírat hladem.

Ano, prokurátor je zodpovědný. Ten sup přioděný do šarlatu má všechno, abych ho mohl popravít co nejhrozněji. Ano, to je ono. Po Poleinovi a policajtech si vezmu do parády jen a jen toho dravce. Najmu si vilu. Musí mít velice hluboký sklep s tlustými zdmi a těžkými dveřmi. Kdyby dveře nebyly dost tlusté, vycpal bych je vlastnoručně matrací a koudelí. Až budu mít vilu, zjistím si, kde je, a unesu ho. Protože jsem už předtím zapustil do zdi železné kruhy, okamžitě ho připoutám. Tak a teď zas tahám pilku já!

Stojím před ním a vidím ho pod zavřenými víčky neobyčejně přesně. Ano, dívám se na něho stejně, jako se on díval na mě při přelíčení. Scéna je tak jasná a zřetelná, že cítím jeho horký dech na své tváři, protože jsem těsně u něho, tváří proti tváři, téměř se jeden druhého dotýkáme.

Jeho jestřábí oči jsou oslněné a šíleně vyděšené světlem velice silného reflektoru, který jsem na něho namířil. Potí se a veliké kapky potu mu stékají po zrudlém obličejí. Ano, slyším své otázky, poslouchám jeho odpovědi. Prožívám intenzivně ten okamžik.

„Tak co, syčáku, poznáváš mě? To jsem já, Motýlek, kterého jsi tak zvesela poslal na doživotí do trestanecké kolonie. Co myslíš, stálo to za to, šprtát tolik let, abys to nakonec dotáhl na člověka s vyšším vzděláním? Stálo to za to, trávit tolik nocí nad římským právem a jinými právy? Naučit se řecky a latinsky, obětovat celé roky mládí, aby se z tebe stal velký řečník? Abys nakonec

došel – k čemu, ty lotře? Snad k tomu, abys vytvořil nové, lepší sociální zákony? Abys přesvědčil davy, že mír je nejlepší věc na světě? Abys kázal filozofii nádherného náboženství? Nebo abys jako člověk s univerzitním vzděláním jednoduše působil na jiné, aby byli lepší a přestali být zlí? Mluv, použil jsi svého vědění k tomu, abys lidi zachraňoval, nebo abys je potápěl?

Nic z toho ze všeho. Poháněla tě k činům jediná ctižádost! Stoupat výš a výš. Stoupat vzhůru po stupíncích tvé odporné kariéry. Sláva pro tebe znamená být nejlepším dodavatelem galejí, bezuzdným dodavatelem kata a gilotiny.

Kdyby byl Deibler² trochu vděčný, musel by ti na konci každého roku poslat bednu nejlepšího šampaňského. Jen přiznej, ty zvíře, že díky tobě mohl letos useknout o nějakých pět nebo šest hlav víc? Ale ať je tomu, jak chce, teď tě tu mám já, pořádně přivázaného ke zdi. Vidím znovu tvůj úsměv, ano, vidím ten vítězný výraz, který jsi měl, když mi četli rozsudek po tvé závěrečné řeči. Zdá se mi, že to bylo teprve včera, a přece už jsou to celá léta. Kolik let? Deset? Dvacet?“

Ale co to se mnou je? Proč deset let? Proč dvacet let? Štípni se, Motýlku, jsi přece silný, jsi mladý a máš v břiše pět tisíc šest set franků. Dva roky, ano, odkroutím si z doživotí dva roky, víc ne — to přísahám sám sobě.

No tak, začíná ti to lézt na mozek, Motýlku! Tahle cela a to ticho tě dohánějí k šílenství. Nemám cigarety. Včera jsem dokouřil poslední. Budu chodit. Nemám koneckonců zapotřebí mít zavřené oči nebo mít na nich kapesník, abych si mohl představovat, co se stane. Správně, vstanu. Cela je dlouhá čtyři metry, to je pět malých kroků ode dveří ke zdi. Začínám chodit, ruce za zády. A pokračuji: „No, dobrá. Povídám ti, že vidím znovu velice zřetelně tvůj vítězný úsměv. Tak si pamatuj, že ti ho změním ve škleb hrůzy. Máš proti mně výhodu: já jsem nemohl křičet, ty můžeš. Křič, křič si, jak chceš a co máš síly. Co ti udělám? Dumasův recept? Nechat tě chcípnout hladem? Ne, to není dost. Nejdřív ti vypíchnu oči. Copak? Ještě pořád se tváříš, jako bys triumfoval. Myslíš si, že když ti vypíchnu oči, budeš mít aspoň výhodu, že už mě nebudeš vidět. A já budu zase na druhé straně ošizen o potěšení číst tvoje reakce z tvých zřítelnic. Ano, máš pravdu, nesmím ti je vypíchnout, přinejmenším ne hned. To přijde později.

Vyříznu ti jazyk, ten hrozný jazyk, ostrý jako nůž – ne, horší než nůž, jako břitva! Ten jazyk, zprostitovaný na tvé slavné kariéře. Týž jazyk, který říká něžná slova tvé ženě, tvým dětem a tvé milence. Ty a milenka? Spíš milenec. Nemůžeš být nic jiného než pasivní a změkčilý pederast. Správně, musím začít tím, že odstraním tvůj jazyk, protože hned po tvém mozku je katem on. Díky

jazyku, protože jím tak dobře vládneš, jsi přesvědčil porotu, aby odpověděla „ano“ na položené otázky.

Díky jazyku jsi vylíčil policajty jako poctivce, oddané své povinnosti. Díky jemu obstála ta svědkova zfalšovaná historka. Díky jemu jsem se těm dvanácti bábovkám jevil jako nejnebezpečnější člověk celé Paříže. Kdybys ho nebyl měl, ten jazyk, tak prohnáný, šikovní, tak přesvědčivý a tak vytrénovaný deformovat lidi a věci, seděl bych dodnes na terase Velké kavárny na Bílém náměstí, odkud bych se nikdy nebyl musel hnout. A tak tedy rozhodnuto, ten jazyk ti vyrvu. Ale jakým nástrojem?“

Pochoduji, pochoduji, hlava se mi točí, ale stojím mu stále tváří v tvář... když tu najednou světlo zhasne a velice slabé denní světlo začíná prosakovat do mé cely prknem v okně.

Cože? Už je ráno? To jsem strávil celou noc tím, že jsem se mstil? Jaké to byly krásné hodiny! Jak byla ta dlouhá noc krátká!

Sedím na posteli a poslouchám. Nic. Nejabolutnější ticho. Jen čas od času maličké cvaknutí u mých dveří. To je dozorce. Má na nohou bačkory, aby nedělal hluk. Přichází nadzvednout malou železnou záklopku a přitisknout oko ke špehýrce, která mu umožňuje, aby mě viděl, aniž si toho všimnu.

Mechanismus, který vymyslela Francouzská republika, je v druhé etapě. Klapé báječně. V první etapě vyškrtl ze života člověka, který by jí mohl dělat obtíže. Ale na tom není dost. Ten člověk nesmí umřít příliš rychle, nesmí uniknout sebevraždou. Potřebuji ho. Co by si počala Správa věznic, kdyby neměla vězně? To by to vypadalo. A tak tedy, ohlídejme si ho. Musí jít do trestanecké kolonie, kde poslouží k tomu, aby živil další zaměstnance. Když se zase ozvalo cvaknutí, musel jsem se usmát.

Nedělej si starosti, k ničemu to není, já ti neuklouznu. Přinejmenším rozhodně ne sebevraždou, jak se obáváš.

Nepřeji si nic jiného, než abych žil dál, byl na tom se zdravím co nejlíp a odjel co možná nejdřív do té Francouzské Guyany, kam mě díkybohu ve své hlouposti posíláte.

Já vím, dědo, co každou chvíli cvakáš záklopkou, že tvoji kolegové nejsou žádní beránci. Ve srovnání tam s těmi bachaři jsi hodnej táta. To vím už dávno, je přece známo, že když Napoleon založil trestanecké kolonie, odpověděl na otázku: „Kdo vám ty lotry bude hlídat!“ – „Ještě větší lotři, než jsou sami.“ Po všem, co následovalo, jsem mohl konstatovat, že zakladatel kolonií nelhal.

Klap, klap – uprostřed dveří se otvírá okýnko dvacet krát dvacet centimetrů. Šoupli mi dovnitř hrnek kávy a sedmsetpadesátigramovou šišku chleba. Po

vynesení rozsudku nemám už právo na jídlo z restaurace, ale mám-li peníze, smím si kupovat cigarety a některé potraviny ve skromné kantýně. Už jenom pár dní a skončí i to. Conciergerie je předsíní káznice. Kouřím s rozkoší jednu lucky strike, balíček stojí 6,60 franků. Koupil jsem si dva. Utrácím své úspory, protože mi je seberou na zaplacení soudních výloh.

Dega mi vzkázal pomocí malého lístečku, který jsem našel zastrčený do chleba, abych šel na odvěšivárnu: „V krabičce sirek jsou tři vši.“ Vytáhl jsem sirky a našel vši, tlusté a v báječné kondici.

Vím, co to znamená. Ukážu je dozorcí a ten mě zítra pošle se všemi věcmi včetně matrace do páry, kde se ničí všichni paraziti, kromě nás samozřejmě. Skutečně, nazítří jsem se tam znovu setkal s Degou. V parní lázni není žádný dozorce. Jsme sami.

„Děkuju, Dego. Jsi dobrej, tubu s prachama už jsem dostal.“

„Netlačí tě?“

„Ne.“

„Pokaždý, když půjdeš na záchod, ji dobře omyj, než si ji strčíš zpátky.“

„Je, myslím, úplně nepropustná, prachy, složený do harmoniky, jsou v naprostém pořádku. A to už ji nosím sedm dní.“

„To znamená, že je dobrá.“

„Co chceš dělat, Dego?“

„Budu dělat cvoka. Nechci do kolonie. Tady ve Francii si odsedím takovejch osm deset let. Mám styky a nejmíň pět let by mi mohli slevit cestou milosti.“

„Kolik je ti?“

„Dva a čtyřicet.“

„Ty jsi blázen. Jestli si odkroutíš deset let z patnácti, vylezeš odtud jako starej chlap. Máš strach z kolonie?“

„Jo, mám a nestydím se ti to říct, Motýlku. Člověče, Guyana je peklo. Každý rok tam mají úbytek osmdesát procent mužů. Jde tam jedna várka za druhou a v každém transportu je osmnáct set až dva tisíce mužů. Jestli nedostaneš lepru, chytíš žlutou horečku nebo dyzenterii, a to není žádná sranda, nebo tuberkulózu, bahenní zimnici, infekční malárii. Jestli se z toho všeho vylížeš, s největší pravděpodobností tě někdo oddělá, aby ti ukradl pouzdro s prachama, nebo zajdeš na útěku. Věř mi, Motýlku, neříkám ti to, abych tě odradil, ale poznal jsem pár chlapů z kolonie. Vrátili se do Francie, když si odkroutili menší tresty, pět nebo sedm let, a vím svoje. Jsou z nich lidský trosky. Devět měsíců do roka jsou v nemocnici, a pokud jde o útěk, říkají, že to není jen tak špacír, jak si to hodně lidí myslí.“

„Možná, Dego, ale já si věřím a dlouho tam neztvrdnu, to si piš. Jsem námořník, znám moře a můžeš se spolehnout, že tam nehodlám zasmránout. A co ty? Dovedeš si představit sám sebe deset let v káznici? I kdyby ti prominuli pět let, což není jistý, to si myslíš, že bys to vydržel a nezbláznil se v té úplné izolaci? Zrovna jako teď, co jsem v týhle cele. Sám, žádný knížky, žádný vycházky, s nikým člověk nesmí promluvit ani slovo. Člověče, to se nedá počítat čtyřicet hodin krát šedesát minut, ale krát šest set, a pořád to ještě bude daleko od pravdy.“

„To je možný. Ale ty jsi mladý a mně je dvačtyřicet let.“

„Ty, hele, Dego, ale ruku na srdce. Čeho se bojíš nejvíc? Ostatních vězňů, vid’?“

„Upřímně řečeno, jo, Moty. Kdekdo ví, že jsem milionář, a od toho vědomí k chuti mě oddělat za předpokladu, že u sebe mám padesát nebo sto táců, není daleko.“

„Poslouchej, chceš, uděláme dohodu. Ty mi slíbíš, že nepůjdeš do cvokárny, a já ti slíbím, že se od tebe nehnu. Opřem se jeden o druhýho. Já mám sílu a rychlost, naučil jsem se bít už jako kluk a dovedu výborně zacházet s nožem.“

Takže pokud jde o ostatní chlapy, zachovej klid: budeme víc než vážení, budou se nás bát. Pokud jde o útěk, nepotřebujeme nikoho. Ty máš prachy, já mám prachy, já umím zacházet s buzolou a řídit loď. Co chceš víc?“

Podíval se mi zpříma do očí... Políbili jsme se. Dohoda byla zpečetěna.

Několik okamžiků nato se otevřely dveře. Dega odešel se svými svršky na svou stranu a já na svou. Nejsme daleko od sebe a čas od času se budeme moci vídat u holiče, u lékaře nebo v neděli v kapli.

Dega do toho spadl v aféře falešných bonů Národní obrany. Jeden falšovač je vyráběl velice originálně. Odbarvil doběla bony na 500 franků a přes to dokonale natiskl předtisk desetitisícifrankovek. Papír byl stejný a banky i obchodníci je přijímali s naprostou důvěrou. Tak to šlo řadu let a finanční sekce státního zastupitelství si už nevěděla rady, až do okamžiku, kdy byl zatčen muž jménem Brioulet, přistižený přímo při činu. Louis Dega byl úplně klidný jako majitel baru v Marseille, kde se večer co večer shromažďoval výkvět podsvětí z jihu Francie a kde se na mezinárodních schůzkách setkávali cestující podvodníci z celého světa.

V roce 1929 byl milionářem. Jednou v noci se objevila v baru pěkně oblečená, hezká mladá žena. Ptala se po panu Ludvíku Degovi.

„To jsem já, madame, co si přejete? Pojdte, prosím, do vedlejší místnosti.“

„Jsem Briouletova žena. Manžel je ve vězení v Paříži za prodej falešných bonů. Viděla jsem ho v hovorně věznice Santé. Dal mi adresu a řekl mi, abych k vám jela a požádala vás o dvacet tisíc franků na advokáta.“

V tu chvíli se jeden z největších podvodníků Francie, Dega, tváří v tvář nebezpečí v podobě ženy, informované o jeho roli v bonové aféře, nevzmohl na jinou odpověď než na tu jedinou, kterou neměl dát:

„Paní, vašeho muže vůbec neznám, a jestli potřebujete peníze, jděte na štrych. Jste tak pěkná, že si vyděláte víc, než potřebujete.“ Ubohá rozhořčená žena utekla v slzách. Vypravovala scénu svému muži. Pobouřený Brioulet vyklopil vyšetřujícímu soudci hned příští den všechno, co věděl. Obvinil jmenovitě Degu, že je dodavatelem falešných poukázek. Skupina nejrafinovanějších policistů Francie si vzala Degu na mušku.

Po měsíci byli v touž hodinu na různých místech zatčeni a posazeni za mříže Dega, falšovatel, rytec a jedenáct kompliců. Byli souzeni před seinským soudem a proces trval čtrnáct dní. Každého obžalovaného hájil slavný advokát. Brioulet svou výpověď nikdy neodvolal. Tak se nakonec stalo, že největší podvodník Francie vyfasoval kvůli mizerným dvaceti tisícům franků a jednomu pitomému slovu patnáct let nucených prací. S tímto člověkem jsem právě uzavřel smlouvu na život a na smrt.

Přišel mě navštívit doktor Hubert. Neměl moc elánu. Nic mu nevyčítám.

... Ráz, dva, tři, čtyři, pět, čelem vzad... Ráz, dva, tři, čtyři, pět, čelem vzad. Chodím tak sem a tam už několik hodin od okna ke zdi mé cely. Kouřím, cítím, že mám všech pět pohromadě, že jsem vyrovnaný a schopen snést cokoli. Slibuji si, že zatím nebudu myslet na pomstu.

Nechme prokurátora, kde jsem ho nechal, přivázaného k železným kruhům ve zdi, jak stojí proti mně a já se ještě nerozhodl, jak ho nechám chcípnout.

Zčistajasna výkřik, výkřik beznaděje. Je ostrý, úděsný a proniká dveřmi mé cely. Co je to? Vypadá to jako křik mučeného člověka. Ale tady přece nejsme u soudní policie. Nedá se nijak zjistit, co se to děje. Ten noční křik mě strašně rozrušil. Jakou musel mít sílu, když pronikl těmi vycpanými dveřmi. Možná že to byl šílenec. Je tak snadné zešílet v těchhle celách, kde k vám nic nedolehne. Mluvím sám k sobě, nahlas, a ptám se sám sebe: „Co je tobě vlastně po tom? Mysli na sebe a na nic jiného než na sebe a na svého nového spojence Degu.“ Sehnul jsem se, potom jsem se zase vzpřímil a nakonec jsem se uhodil pěstí do prsou. Hodně to zabořilo, a to znamená, že je všechno v pořádku – svaly mých paží dokonale fungují. A mé nohy? Můžeš jim gratulovat, protože pochoduješ už víc než šestnáct hodin a vůbec se necítíš unaven.

Číňané vymysleli kapku vody, která vám padá na hlavu. Francouzi vymysleli ticho. Odstraňují všechno, co by člověka mohlo rozptýlit. Ani knihy, ani papír, ani tužky, okno s velkými mřížemi je úplně zabezděné prkny, jen několika škvírami proniká dovnitř trochu přečezného světa.

Ten rozryvný výkřik mě zcela vyvedl z míry. Chodím v cele kolem dokola jako zvíře v kleci.

Mám skutečně dojem, že mě všichni opustili a že jsem tu doslova zaživa pohřben. Ano, jsem úplně sám, jedině, co ke mně dolehne, nebude nikdy nic jiného než výkřik.

Někdo otvírá dveře. Objevuje se starý kněz. Už nejsi sám, přišel kněz, stojí před tebou.

„Dobrý večer, synu. Odpusť mi, že jsem nepřišel dřív, byl jsem na dovolené. Jak se ti daří?“ Starý dobrý farář vstoupil bez okolků do cely a sedl si na můj kavalec.

„Odkud jsi?“

„Z Ardèche.“

„Rodiče?“

„Maminka umřela, když mi bylo jedenáct. Tatínek mě měl moc rád.“

„Co dělal?“

„Byl učitel.“

„Žije?“

„Ano.“

„Tak proč o něm mluvíš v minulém čase?“

„Protože on sice žije, ale já jsem mrtvý.“

„Ach, to neříkej. Co jsi udělal?“

Bleskne mi hlavou, jak by bylo směšné mu říkat, že jsem nevinný, a odpovídám rychle:

„Policie tvrdí, že jsem zabil člověka, a když to tvrdí, musí to být pravda.“

„Byl to obchodník?“

„Ne, pasák.“

„A to tě odsoudili za aféru z podsvětí k nuceným pracím na doživotí? Tomu nerozumím. Je to vražda?“

„Ne, zabití.“

„To je neuvěřitelné, ubohé dítě. Co pro tebe mohu udělat? Chceš se se mnou pomodlit?“

„Pane faráři, odpusťte, nemám žádné náboženské vzdělání, neumím se modlit.“

„To nevadí, synu, budu se modlit za tebe. Dobrotivý Bůh miluje všechny své děti, pokřtěné i nepokřtěné. Budeš opakovat každé slovo, které řeknu, dobrá?“

Má tak laskavé oči a z jeho tlustého obličeje vyzařuje tolik dobroty, že se stydím odmítnout. Když poklekl, udělal jsem totéž. „Otče náš, jenž jsi na nebesích...“ Oči se mi zalily slzami. Když to dobrý otec uviděl, sňal mi bouřelatým prstem z tváře velikánskou slzu, pozdvihl ji ke rtům a vypil.

„Tvůj pláč je pro mě největší odměna, synu, kterou mi Bůh mohl dnes tvým prostřednictvím seslat. Díky.“ Povstal a políbil mě na čelo.

Sedíme zase na posteli, jeden vedle druhého.

„Jak dlouho jsi už neplakal?“

„Čtrnáct let.“

„Proč čtrnáct?“

„Bylo to v den maminčiny smrti.“

Vzal mě za ruku a řekl: „Odpusť těm, kdo ti způsobili velké utrpení.“

Vytrhl jsem mu ruku a jediným skokem jsem se bezděky octl uprostřed cely.

„Ó ne, to ne! Neodpustím jim nikdy. Chcete, abych se vám s něčím svěřil, otče? Tak tedy: všechen můj čas, každý den, každou noc, každou minutu trávím tím, že kombinuju, kdy, jak, jakými prostředky bych mohl usmrtit všechny, kdo mě sem dostali.“

„Říkáš to a věříš tomu, synu. Jsi mladý, velice mladý. Až zestárneš, vzdáš se myšlenky na trest a na pomstu.“

Po čtyřiatřiceti letech si myslím totéž co on.

„Co mohu pro tebe udělat?“ opakuje kněz.

„Přestupek, otče.“

„Jaký?“

„Jít do cely 37 a říct Degovi, aby si prostřednictvím svého advokáta podal žádost o transport do ústřední věznice v Caen a já že jsem to udělal dnes. Musíme rychle odjet z Conciergerie do některé věznice, kde se připravují transporty do Guyany. Protože když zmeškáme první loď, museli bychom čekat další dva roky v káznici, než pojede další. Až s ním promluvíte, pane faráři, přijďte zase sem.“

„Jak to zdůvodním?“

„Například že jste si u mne zapomněl breviář. Čekám na odpověď.“

„A proč tak spěcháš do něčeho tak hrozného, jako je trestanecká kolonie?“

Dívám se na něho, na toho faráře, opravdového obchodního cestujícího Pána Boha, a jsem si jist, že mě nezradí.

„Abych co nejdříve uprchl, otče.“

„Bůh ti pomůže, synu, jsem si tím jist, a začneš žít nový život, cítím to. Máš oči hodného chlapce a ušlechtilou duši. Jdu na číslo 37. Čekaj na odpověď.“

Vrátil se velmi rychle. Dega souhlasí. Farář mi nechal svůj breviář až do zítřka.

Jaký paprsek slunce to dnes ke mně pronikl! Má cela je plná té záře. Díky tomu svatému muži.

Jak je možné, že Bůh, jestli existuje, připouští, aby na zemi žila tak rozličná lidská stvoření? Prokurátor, policisté, Poleinové a vedle nich farář, farář z Conciergerie?

Ta návštěva svatého muže mi udělala dobře a navíc mi prokázal službu.

Výsledek žádostí na sebe nedal čekat. Týden nato ve čtyři ráno nastoupilo sedm mužů v chodbě Conciergerie. Bachaři jsou všichni na místě v plném počtu.

„Do naha!“ Všichni se pomalu svlékáme. Je zima, mám husí kůži.

„Nechte své věci ležet před sebou. Čelem vzad, krok dozadu a každý před sebou najde balík.“

„Obléct!“ Místo košile z jemné příze, kterou jsem na sobě měl před několika okamžiky, jsem dostal drsnou tuhou košili z režného plátna a místo mého krásného obleku kazajku a kalhoty z hrubé hnědé vlněné látky. Mé boty zmizely a místo nich strkám nohy do páru dřeváků. Až do dnešního dne jsem vypadal jako normální člověk. Dívám se na ostatních šest: hrůza! Osobnost každého z nás zmizela: ve dvou minutách jsme se změnili v galejníky.

„Vpravo v bok, v zástupu pochodem v chod!“ V doprovodu asi dvaceti strážných přicházíme na nádvoří, kde nás jednoho po druhém pouštějí do úzkého policejního nákladáku, rozděleného na cely. Vzhůru do Beaulieu (Krásného místa) – tak se jmenuje ústřední věznice v Caen.



ÚSTŘEDNÍ VĚZNICE V CAEN

Jen jsme přijeli, zavedli nás do ředitelovy kanceláře. Trůní za empírovým stolem na metr vysokém pódiu.

„Pozor! Promluví k vám ředitel.“

„Odsouzení! Jste zde přechodně, budete tu čekat na odjezd do trestanecké kolonie. Jste tu v káznici. Zákaz mluvení, žádné návštěvy ani dopisy. Buďte se ohnete, nebo se zlomíte. Máte k dispozici dvoje dveře: jedny vedou do trestanecké kolonie, když se budete chovat dobře. Druhé vedou na hřbitov.

V případě špatného chování: sebemenší přestupek se trestá šedesáti dny samovazby o chlebě a vodě. Ještě nikdo nevydržel samovazbu dvakrát za sebou. Zapište si to dobře za uši.“

Obrátil se na Bláznivého Petříčka, kterého vydala španělská policie.

„Co jste dělal v civilu?“

„Byl jsem toreadorem, pane řediteli.“

Ředitel, rozběsněný touto odpovědí, zařval: „Zacvičte mi s tím chlapem! A hezky po vojensku!“ V okamžiku pět nebo šest bachařů toreadora srazilo, zmlátilo obušky a rychle odvěklo někam pryč. Bylo slyšet, jak křičí: „Vy kur... pět na jednoho a ještě s pendrekem, syčáci.“

Následovalo „ah!“ smrtelně zraněného zvířete a potom už nic. Jenom zvuk drhnutí po cementu, jako když se nějaká věc táhne po zemi.

Kdo nepochopil po této scéně, nepochopí nikdy. Dega stojí vedle mne. Pohnul prstem, jenom jedním, a dotkl se mých kalhot. Pochopil jsem, co mi chce říct: „Jestli se chceš dostat do kolonie, poslouchej jako hodiny.“

Deset minut nato se každý z nás (kromě Bláznivého Petříčka, kterého odvěkli do odporne kobky v podzemí) octl v cele disciplinárního oddělení ústřední věznice.

Náhoda tomu chtěla, že Dega dostal celu vedle mé. Předtím nás představili jakési ryšavé jednooké obludě, vysoké sto devadesát centimetrů a možná i víc, se zbrusu novým býkovcem v pravé ruce. Je to kápo, vězeň, který má funkci mučitele ve službách dozorců. Je postrachem odsouzenců. Pro dozorce je výhodné si ho držet proto, že mohou lidi mlátit klacky a bičovat, aniž se sami unaví, a když někdo umře, nenese za to správa věznice odpovědnost.

Později, za krátkého pobytu v lazaretu, jsem se dověděl historii té lidské bestie. Blahopřejme řediteli centrální věznice, že si svého kata dovedl tak dobře vybrat. Chlap býval povoláním lamač kamene. Žil v malém městečku v severní Francii. Jednoho krásného dne se rozhodl, že spáchá sebevraždu a zároveň oddělá svou ženu. Použil k tomu dost velké patrony dynamitu. Natáhl se vedle ženy, která ležela v druhém patře šestipatrového domu. Žena spala. Chlap si zapálil cigaretu a od ní doutnák k dynamitové patroně, kterou držel v levé ruce mezi svou a manželčinou hlavou. Děsný výbuch. Výsledek: ženu museli smést na lopatku, protože byla doslova roztrhaná na kousíčky. Dům se částečně zřítil, v troskách zahynuly tři rozdrcené děti a stará sedmdesátiletá žena. Další byli více či méně těžce zraněni.

Chlap, jmenuje se Tribouillard, ztratil kus levé ruky, z níž mu zbyl jen malíček a půlka palce, levé oko a ucho. Na hlavě měl zranění, dost těžké, takže

bylo třeba provést trepanaci. Po odsouzení se stal kápem disciplinárních vězňů v centrální věznici. Tento poloviční blázen může s nešťastníky, kteří uvízli v jeho království, nakládat, jak se mu líbí.

Ráz, dva, tři, čtyři, pět, čelem vzad... jeden, dva, tři, čtyři, pět, šest, čelem vzad... a zase začíná nekonečné pochodování ode zdi ke dveřím cely.

Je zakázáno přes den ležet. V pět hodin ráno vzbudí všechny pronikavý hvizd píšťalky. Musí se vstát, ustlat postel, umýt se a začít chodit nebo si sednout na stoličku připevněnou ke zdi. Vrchol rafinovanosti trestního systému: postel se zvedne, přiklopí ke zdi a zůstává u ní zaháknuta. Vězeň se tak nemůže natáhnout a lze ho líp hlídat.

Ráz, dva, tři, čtyři, pět... čtrnáct hodin pochodu. Chce-li vězeň dobře zvládnout automatiku toho nepřetržitého pohybu, musí se naučit chodit se skloněnou hlavou, ruce za zády, nechodit ani příliš rychle, ani příliš pomalu, dělat pěkně stejně dlouhé kroky a otáčet se automaticky na jednom konci cely na levé a na druhém konci na pravé noze.

Ráz, dva, tři, čtyři, pět... Cely jsou lépe osvětleny než v Conciergerie a doléhají sem zvuky z disciplinárního oddělení, ale také některé, které přicházejí z polí. V noci bývá slyšet, jak si pískají nebo zpívají dělníci ze vsi, kteří se vracejí domů, spokojení, že si pěkně přihnuli ovocného vína.

Dostal jsem dárek k Vánocům: štěrbinou mezi prkny, kterými je zabeďněno okno, jsem najednou uviděl krajinu. Byla celá bílá, pokrytá sněhem, a v ní několik velkých černých stromů, ozářených velikým měsícem. Vypadalo to jako typická pohlednice k Vánocům. Vítr shodil ze stromů jejich sněhový příkrov, takže jsou dobře viditelné. Rýsují se jako velké černé skvrny na bílém pozadí. Jsou Vánoce pro všechny lidi, a dokonce pro část lidí ve vězení. Pro odsouzence čekající na převoz se Správa praštila přes kapsu: každý dostal povolení koupit si dvě žebra čokolády. Říkám správně dvě žebra, nikoli dvě tabulky. Ty dva kousíčky čokolády byly má štedrovečerní večere v roce 1931.

... Ráz, dva, tři, čtyři, pět... Soudní perzekuce ze mne udělala setrvačnický, pochodování v cele tam a zpátky je celý můj vesmír. Všechno je matematicky vypočítáno. V cele nesmí být nic, absolutně nic. Zejména je nepřípustné, aby se vězeň jakkoli rozptyloval. Kdybych byl přistižen, jak se dívám tou škvírou v zabeďněném okně, byl bych přísně potrestán. Ale nemají vlastně pravdu? Vždy pro ně nejsem nic víc než žijící mrtvola. Jakým právem bych se chtěl těšit pohledem na přírodu?

Venku létá motýl. Je světle modrý s malým černým proužkem a kousek od něho, blízko okna, bzučí včela. Co zde ta zvířátka hledávají? Vypadá to,

jako by se zbláznila z toho zimního slunce, ledaže by jim bylo zima a chtěli dovnitř do vězení. Motýl v zimě je zmrtvýchvstalý. Jak to, že nezemřel? A ta včela, pročpak asi opustila úl? Jaká nevědomá drzost, přiblížit se sem. Štěstí, že kápo nemá křídla, protože dlouho by naživu nezůstali.

Tribouillard je hrozný sadista a já tuším, že se mi s ním něco přihodí. Bohužel jsem se nemýlil. Den po návštěvě těch dvou půvabných hmyzích stvoření jsem se ohlédl na marodku. Už nemohu, zalykám se samotou, potřebuji vidět nějakou tvář, slyšet něčí hlas, třeba nepříjemný, ale přece jenom hlas, slyšet prostě cokoli.

Stál jsem předposlední v řádce osmi lidí, úplně nahý v ledové zimě chodby, obličej obrácený ke zdi, nos čtyři prsty od ní. Čekal jsem, až na mě přijde řada předstoupit před lékaře. Chtěl jsem vidět lidi – a podařilo se! Kápo nás překvapil v okamžiku, kdy jsem šeptal pár slov Julotovi, zvanému Muž s kladivem. Zběsilý ryšavec reagoval strašlivě. Ranou pěstí do zátylku mě napůl omráčil, a protože jsem neviděl, jak rána přichází, praštil jsem se nosem o zeď. Vytryskla krev. Vstal jsem, protože jsem předtím upadl, otrásl jsem se a pokouším se uvědomit si, co se mi to stalo. Protože jsem naznačil gesto protestu, kolos, který na nic jiného nečekal, mě kopnutím do břicha srazil znovu na zem a začal do mě rezat býkovcem. Julot to nemohl snést. Skočil po něm. Rozpoutala se z toho strašlivá rvačka, ale protože je Julot právě dole, dozorci sledují bitvu netečně. Já jsem vstal, ale nikdo si mě nevšímá. Rozhlížím se kolem, jestli neuvidím nějakou zbraň. Vtom jsem spatřil lékaře, vykloněného z lenošky, jak se pokouší dohlédnout z ambulance, co se děje na chodbě, a současně jsem si všiml poklice na velikém hrnci, která se nadzdvíhovala pod tlakem páry. Ten veliký smaltovaný hrnec stojí na kamnech, která vytápějí doktorovu ordinaci. Pára má zřejmě pročišťovat vzduch.

V tu chvíli, poslušen okamžitého reflexu, jsem popadl hrnec za obě ucha. Hrnec pálí, ale držím ho pevně a jediným pohybem vychrstnu vařící vodu do obličeje kápa, který mě neviděl, jak byl soustředěn na Julota. Z hrdla chlapa se vydral příšerný výkřik. Zasáhl jsem přesně. Koulí se po zemi, a protože nosí tři vlněná trika, s námahou je ze sebe strhává jedno po druhém. Když došel ke třetímu, začal s ním strhávat i kůži. Otvor trička je malý. Vynakládá všechnu sílu, aby je ze sebe sundal, a přitom si stahuje kusy kůže z prsou, z části krku a z obličeje. Opařil jsem mu i to jediné oko a je teď slepý. Nakonec se zvedne, ohyzdný, zkrvavený, samé živé maso. Julot toho využil: kopl ho strašlivě do varlat. Obr se zhroutil, začal zvracet a slintat. Má dost. My čekáme. Nemáme co ztratit.

Oba dozorcí, kteří scéně přihlížejí, si netroufají nás napadnout. Zvoní na poplach pro posilu. Přichází ze všech stran a rány obušky se na nás sypou jako krupobití. Mám štěstí, že mě velice brzy omráčili, takže už rány necítím.

Přišel jsem k sobě o dvě patra níž, úplně nahý, v kobce zaplavené vodou. Pomalu se vzpamatovávám. Ruka přejíždí po rozbolavělem těle.

Na hlavě mám nejméně dvanáct až patnáct boulí. Kolik je hodin? Nevím. Tady není den ani noc, není tu žádné světlo. Slyším za zdi klepání, přichází z dálky.

Ťuk, ťuk, ťuk, ťuk. Je to vyzvánění vězeňského „telefonu“. Chci-li přijmout zprávu, musím zaťukat dvakrát na zeď. Ale čím? Ve tmě nevidím, co by mi k tomu mohlo posloužit. Pěstmi nic nezmohu, jejich rány se nedonesou daleko. Jdu směrem, kde předpokládám dveře, protože tma tam není tak černá. Narazil jsem na příčky, které jsem neviděl. Hmatám kolem sebe a zjišťuji, že kobka je uzavřena dveřmi, vzdálenými ode mne víc než metr. Mříž, které se dotýkám, mi brání k nim přistoupit. Takže když někdo vstoupí do cely k nebezpečnému vězni, nemůže na něho vězeň dosáhnout, protože je v kleci. Může se s ním mluvit, lze ho polévat, házet mu jídlo a nadávat mu bez nejmenšího nebezpečí. Ale, a to je výhoda, nelze ho bez nebezpečí ztlouct, protože k tomu je třeba otevřít mříž.

Klepání se čas od času ozývá znovu. Kdo mě to asi může volat? Ten člověk si zasluhuje, abych odpověděl, protože kdyby ho při tom chytili, hodně riskuje. Při chůzi si každou chvíli málem natluču hubu. Stoupl jsem na něco tvrdého a kulatého. Ohmatal jsem to, je to dřevěná lžice. Rychle jsem ji popadl a chystám se odpovědět. Čekám, ucho přitisknuté ke zdi. Ťuk, ťuk, ťuk, ťuk – stop, ťuk, ťuk. – Odpovídám: ťuk, ťuk. Ty dva údery oznamují tomu, kdo volá: „Pokračuj, přijímám zprávu.“ Klepání začíná: ťuk, ťuk, ťuk... písmena abecedy běží rychle jedno za druhým. Zastavil se u písmene M. Ťukl jsem jednou silně: ťuk. Ví, že jsem zaznamenal písmeno M. Následuje O, T, Y atd. Říká mi: „Moty, jak se vede? Dostals pěkný náklad, já mám zlomenou ruku.“ Je to Julot.

Telefonujeme si tak přes dvě hodiny a nestaráme se, jestli nás někdo přistihne. Jsme doslova posedlí chutí telegrafovat si věty. Sdělil jsem mu, že nemám nic zlomeného, že mám hlavu samou bouli, ale žádné zranění.

Viděl, jak mě táhli dolů za nohu, a říká, že mi hlava skákala z jednoho schodu na druhý a o každý se otloukala. On neztratil vůbec vědomí. Myslí si, že Tribouillard je těžce popálen. Vlno mu dodala. Rány jsou hluboké – takže se z toho hned tak nevyliže.

Trojí rychlé zaťukání za sebou a totéž ještě jednou mi ohlašuje, že se na chodbě ozval kravál. Hned jsem přestal. Skutečně, za několik okamžiků se dveře otevřely. Někdo křičí:

„Do kouta, lumpe! Postav se k zadní stěně do pozor!“ Je to nový kápo. „Jmenuju se Klacek, je to moje pravý jméno. Vidiš, že mám jméno podle zaměstnání.“ Osvětlil velkou námořní lucernou kobku a mé nahé tělo.

„Tady máš hadry, obleč se. Ani se nehni! Tady je voda a chleba. A nesněž to najednou, protože čtyřadvacet hodin už nic nedostaneš.“³

Křičí jako divý a potom zvedne lucernu ke svému obličejí. Vidím, že se usmívá, a vůbec ne zle. Položil si prst na ústa a ukazuje mi na věci, které přinesl. V chodbě je zřejmě dozorce a on mi chtěl dát na srozuměnou, že není nepřítel.

Skutečně, v šišce chleba jsem našel velký kus vařeného masa a v kapse od kalhot, poklad!, balíček cigaret a zapalovač s kousíčkem troudu. Zde mají tyto dárky cenu miliónu. Dvě košile místo jedné a vlněné spodky, které mi sahají až po kotníky. Na toho Klacka budu vzpomínat, co budu živ. To všechno znamená, že se mi přišel odměnit za to, že jsem oddělal Tribouillarda. Před tím malérem byl jenom pomocný kápo. Teď se díky mně stal velkým šéfem s titulem. Zkrátka, vděčí mi za postup a vyjadřuje mi své díky.

Aby se zjistilo, na které cele se telefonuje ťukáním, je třeba trpělivosti Siouxe, a protože to při lenosti dozorců může zjišťovat jenom kápo, využíváme toho s Julotem, co srdce ráčí. Jsme totiž úplně klidní, pokud jde o Klacka. Celý den si posíláme telegramy. Dověděl jsem se od něho, že odjezd do kolonie se blíží – zbývají tři nebo čtyři měsíce.

Dva dny nato nás vyvedli ze samotek. Každý v doprovodu dvou strážných jdeme do ředitelovy kanceláře. Proti vchodu sedí za stolem tři muži. Je to něco jako tribunál. Ředitel je v roli předsedy, jeho zástupce a vrchní dozorce dělají přísedící.

„Ale ale, hošanci, tak tady vás máme! Copak nám řeknete?“

Julot je velice bledý, oči má napuchlé, určitě má horečku. Má už tři dny zlomenou ruku a určitě hrozně trpí.

Julot tiše odpovídá: „Mám zlomenou ruku.“

„Ale za to si přece můžete sám. Aspoň se odnaučíte přepadat lidi. K lékaři půjdete, až přijde. Doufám, že to bude do týdne. Čekání vám prospěje, protože ta bolest vám možná bude k něčemu dobrá. Nemyslíte si, doufám, že dám volat lékaře speciálně kvůli individuu, jako jste vy? Tak si pěkně počkejte, až bude mít doktor z věznice čas a ošetří vás. Což mi ovšem nebrání, abych vás oba neodsoudil. Až na další zůstanete v samovazbě.“

Julot se mi podíval přímo do očí. Jako by mi říkal: „Ten pěkně oblečený pán rozhoduje velice snadno o lidských životech.“

Otočil jsem hlavu znovu k řediteli a dívám se na něho. Myslí si, že chci mluvit. Říká mi: „A co vy? Vám se to rozhodnutí nelíbí? Co proti němu máte?“

Odpovídám: „Absolutně nic, pane řediteli. Jenom cítím potřebu vám plivnout do ksichtu, ale neudělám to, protože mám strach, abych si neušpinil sliny.“

Je tak ohromen, že zrudl a hned mu to nedošlo. Zato to došlo vrchnímu dozorcí. Zařval na své lidi:

„Odvedte ho a vezměte si ho do prádla. Doufám, že ho za hodinu uvidím, jak se plazí po břiše a omlouvá se mi. Však my ho vydrezírujeme! Jazykem mi bude čistit boty – svršky i podrážky. A pořádně si ho podejte, svěřuju vám ho.“

Dva dozorcí mi zkroutili pravou ruku, dva druhí levou. Ležím na zemi, ruce vzadu zkroucené až do výše lopatek. Nasadili mi železa s palečnicemi, které mi poutají levý ukazovák k pravému palci, a vrchní dozorce mě zdvíhá za vlasy jako zvíře.

Nemá cenu vyprávět, co všechno mi udělali. Stačí, když budete vědět, že jsem měl pouta za zády nasazená jedenáct dní. Za život vděčím Klackovi. Každý den házel do mé cely normální veku chleba, tu jsem však bez rukou nemohl sníst. Nedařilo se mi se do ní zakousnout, ani když jsem ji hlavou přitlačil k mříži. Jenže Klacek mi házel navíc kousek chleba ve velikosti sousta v dostatečném množství, abych se udržel naživu. Nohou jsem je vždycky shrábl do malé hromádky, potom jsem si lehl na břicho a jedl jako pes. Každý kousek jsem pořádně rozžvýkal, abych o nic nepřišel.

Dvanáctý den, když mi železa sundali, byla ocel zaříznutá do masa a kov byl místy zarostlý zduřelým masem. Vrchní dozorce dostal strach, o to víc, že jsem bolestí omdlel. Když mě vzkřísili, odvedli mě na marodku, kde mi rány očistili kyslíčnickem. Ošetřovatel žádal, aby mi dali protitetanovou injekci. Ochromené paže se nemohly vrátit do normální polohy. Teprve po víc než půlhodinovém masírování kafrovým olejem jsem je mohl spustit podél těla.

Sestoupil jsem znovu do samoty a vrchní dozorce mi řekl při pohledu na jedenáct šíšek: „Teď si dáš do trumpety! To je zvláštní, že jsi po jedenácti dnech půstu ani tak moc nezhubl...“

„Pil jsem hodně vody, šéfe.“

„Aha, rozumím. Teď hodně jez, aby ses brzy zotavil.“

A odešel.

Kretén! Říká mi to v přesvědčení, že jsem jedenáct dní nic nejedl, že se teď najednou nacpu a umřu na poruchu trávení. Ten se načeká! Kvečeru mi Klacek

podstrčil tabák a papírky. Kouřím, kouřím a kouř foukám do díry od topení, která se samozřejmě nikdy nepoužívá. Ještě že se dá využít takhle.

Později jsem zavolaal Julota. Myslí si, že jsem nejedl jedenáct dní, a radí mi, ať začnu pomaloučku. Bojím se říct mu pravdu ze strachu, že nějaký grázl by mohl telegram zachytit. Ruku má v sádře, cítí se dobře a blahopřeje mi, že jsem se držel.

Podle jeho názoru se transport blíží. Saniťák mu řekl, že přišly ampulky s očkovací látkou, určené pro trestance. Obyčejně přicházejí měsíc před odjezdem. Julot je neopatrný, protože se mě také ptá, jestli jsem zachránil tubu s penězi.

Ano, zachránil, ale co mě stálo uchovat si ten poklad, se vůbec nedá popsat. Mám konečník samou hroznou ránu.

Tři týdny nato nás vyvedli z cel. Co se děje? Pustili nás pod senzační sprchu s mýdlem a horkou vodou. Cítím, jak ožívám. Julot se směje jako kluk a Bláznivý Petříček zrovna vyzařuje radost ze života.

Protože jsme vyšli ze samotek, nevíme, co se děje. Holíč odmítl odpovědět na mou krátkou otázku, kterou jsem procedil mezi zuby: „Co se děje?“

Neznámý chlap se špinavou hubou mi řekl: „Myslím, že nás propustili ze samotek. Asi čekají nějakýho inspektora a mají strach. Hlavně že dejcháme.“ Každého z nás zavedli do normální cely.

V poledne jsem ve své první teplé polévce po třiačtyřiceti dnech našel kousek dřeva. Čtu na něm: „Odjezd za osm dní. Zítřa očkování.“

Kdo mi to posílá?

Nikdy jsem se to nedověděl. Zřejmě některý z vězňů disciplinárního oddělení, který nám prokázal laskavost a dal nám tu zprávu. Ví, že má-li ji jeden z nás, dovědí se ji všichni. Já ji dostal určitě čistou náhodou.

Rychle telefonuji Julotovi: „Pošli to dál.“

Celou noc jsem slyšel telefonování. Já už jsem přestal, protože jsem svůj úkol splnil.

Je mi báječně v posteli. Nechci žádné komplikace. A jít zpátky do samoty nemám nejmenší chuť. Dnes méně než kdy jindy.

Druhý sešit

VZHŮRU DO KOLONIE



SAINT-MARTIN-DE-RÉ

Večer mi Klacek podstrčil tři gauloisky a papírek, na kterém čtu: „Motýlku, vím, že odejdeš a odvezeš si na mě dobrou vzpomínku. Jsem kápo, ale snažím se ubližovat lidem co nejméně. Vzal jsem tu funkci, protože mám devět dětí a chci dostat co nejdříve milost. Sbohem. Šťastnou cestu. Transport jede pozítří.“

Skutečně, nazítří nás shromáždili ve skupinách po třiceti v chodbě disciplinárního oddělení. Ošetřovatelé, kteří přišli z Caen, nás očkují proti tropickým nemocem. Každý dostal tři séra a dva litry mléka.

Dega je vedle mne. Je zamyšlený. Už se nedodrжуje zákaz mluvení – víme, že nás nemohou dát do samoty hned po očkování. Povídáme si potichu bachařům před nosem. Ti se neodvažují nic říct kvůli ošetřovatelům z města. Dega mi říká:

„Jestlipak budou mít dost vozů s kójema, aby nás odvezli všechny najednou?“

„Myslím, že ne.“

„Saint-Martin-de-Ré je daleko, a jestli budou odvážet šedesát lidí denně, bude to trvat deset dní, protože je nás přes šest set jenom tady.“

„Hlavně že jsme naočkovaní. To znamená, že jsme v seznamu a brzo budeme v kolonii. Odvahu, Dego, začne nová etapa. Počítej se mnou, jako já počítám s tebou.“

Dívá se na mne, oči se mu třpytí uspokojením. Položil mi ruku na rameno a opakuje: „Na život a na smrt, Moty.“

Během cesty se neudálo skoro nic hodného vyprávění. Leda snad to, že jsme se dusili, každý ve své malé kóji velkého policejního antonu. Dozorci nám nechtěli pustit dovnitř vzduch, odmítli dokonce pootevřít dveře. Po příjezdu do La Rochelle byli dva z našeho vozu nalezeni mrtví, udušení.

Zevlouni shromáždění na břehu – Saint-Martin-de-Ré je ostrov a museli jsme záliv přelout – byli při tom, když se ti dva udušení chudáci našli. Ostatně aniž nám přitom dali cokoli najevo. A protože nás četníci měli do pevnosti dodat živé, nebo mrtvé, naložili mrtvolu na loď spolu s námi.

Přeprava netrvala dlouho, ale aspoň jsme se mohli pořádně nadechnout mořského vzduchu. Řekl jsem Degovi: „Cítím ve vzduchu útek.“ Usmál se. A Julot, který byl vedle nás, řekl:

„Jo. Ve vzduchu je cítit útek. Já se vracím tam, odkud jsem utek před pěti lety. Nechal jsem se načapat jako pitomec, zrovna když jsem šel oddělat svýho přechovávače, co mě práskl před deseti lety. Snažme se zůstat pohromadě, protože nás v Saint-Martin rozdělí náhodně na skupiny po deseti do každý celý.“

Julot se mýlil. Když jsme dorazili na ostrov, vyvolali jeho a dva další a oddělili je od ostatních. Byli to uprchlíci z trestanecké kolonie, které chytili ve Francii, a teď se tam vraceli podruhé.

V celách v desetičlenných skupinách nám začalo čekání. Smíme mluvit, kouřit a jsme velice dobře živeni. Toto období je nebezpečné jen kvůli tubě s penězi. Aniž člověk ví proč, najednou vás zavolají, musíte se vysvléct do naha a jste co nejpečlivěji prohledán. Nejdřív všechny záhyby těla od hlavy až k patě a potom šaty. „Obléct!“ A člověk se vrací, odkud přišel.

Cela, jídelna, dvůr, kde trávíme dlouhé hodiny pochodováním v zástupu. Ráz, dva! Ráz, dva!... Pochodujeme ve skupinách po sto padesáti. Zástup je dlouhý jako had, dřeváky klapou. Rozkaz dodržovat absolutní ticho. Pak přijde „Rozchod!“ Každý si sedne na zem a tvoří se skupiny podle sociálních kategorií, nejdřív lidé ze skutečného podsvětí, u nichž příliš nezáleží na původu: Korsičané, Marseillané, Toulousané, Bretonci, Pařížané atd. Dokonce jeden Ardèchan, to jsem já. A musím říct ke cti Ardèche, že jsou tu od nás z celého transportu devatenácti set lidí jen dva: jeden vesnický policajt, který zabil svou ženu, a já. Z toho plyne, že Ardèchané jsou početní lidé. Ostatní skupiny vznikají libovolně, protože do kolonie se posílá víc paďourů než správných chlapů z podsvětí. Těmto dnům čekání se říká dny pozorování. A skutečně, jsme pozorováni ze všech možných hledisek.

Jednou odpoledne jsem seděl na slunci, když vtom ke mně jde nějaký člověk. Má brýle, je malý a hubený. Pokouším se nějak si ho zařadit, ale při našem jednotném oblečení je to velice nesnadné.

„Ty jsi Motýlek?“ Má velice silný korsický přízvuk.

„Jsem. Co bys rád?“

„Přijď na záchod,“ řekl a odešel.

„To je paďour z korsický basy,“ říká mi Dega. „Určitě nějaký lupič z hor. Co ti asi může chtít?“

„Hned se to dovím.“

Jdu k záchodům, postaveným uprostřed nádvoří, a předstírám tam, že močím. Muž stojí vedle mne v téže pozici. Nedívá se na mne a říká:

„Jsem bratranec Pascala Matry. Řekl mi v hovorně, že když budu potřebovat pomoc, mám se obrátit na tebe jeho jménem.“

„Pascal je můj přítel. Co potřebuješ?“

„Nemůžu už nosit tubu s prachama, mám úplavici. Nevím, komu se svěřit. Bojím se, že mi ji někdo ukradne, nebo že na ni přijdou bachaři. Snažně tě prosím, Motýlku, nos ji pár dní za mne.“

A ukazuje mi tubu, mnohem větší, než je moje. Obávám se, že mi chce nastrojit léčku a že mě žádá o službu, aby zjistil, jestli mám pouzdro já: kdybych řekl, že si nejsem jist, jestli dokážu nosit dvě pouzdra, hned by se to dověděl. Zeptám se proto s ledovým klidem:

„Kolik je v něm?“

„Pěťadvacet tisíc franků.“

Neřekl jsem už ani slovo, vzal jsem pouzdro, mimochodem velice čisté, a před ním jsem si je vstrčil do konečníku – uvažoval jsem přitom v duchu, jestli je člověk schopen nosit dvě pouzdra. Neměl jsem o tom ponětí. Vstal jsem, natáhl jsem si kalhoty... všechno v pořádku, necítím žádné obtíže.

„Jmenuji se Ignác Galgani,“ řekl mi, než odešel. „Děkuju, Motýlku.“

Vrátil jsem se k Degovi, vzal jsem si ho stranou a vyprávím mu, o co šlo.

„Není to moc těžký?“

„Ne.“

„Tak o tom už nemluvme.“

Pokoušíme se navázat spojení s lidmi, kteří uprchli a teď se vracejí, pokud možno s Julotem nebo s Guittouem. Žízníme po informacích: jak to tam vypadá, jak se tam nakládá s vězni, jak to navléct, aby se člověk udržel pohromadě s kamarádem atd. Náhoda způsobila, že jsme narazili na zajímavého chlapíka, zcela zvláštní případ. Je to Korsičan, který se narodil v trestanecké kolonii. Jeho otec tam byl dozorcem a žil s jeho matkou na ostrovech Spáasy. Narodil se na Královském ostrově, jednom ze tří ostrovů – druhé dva se jmenují Svatý Josef a Ďábel – a ten osud! – vrací se tam teď nikoliv jako syn dozorce, ale jako trestanec.

Vyfasoval dvanáct let za násilné vloupání. Je mu devatenáct, upřímný výraz tváře, světlé a jasné oči. Oba jsme s Degou viděli na první pohled, že do toho spadl náhodou. O podsvětí skoro nemá páru, ale budeme ho potřebovat, aby nám poskytl co nejvíce informací o tom, co nás čeká. Vypravoval nám o životě na Ostrovech, kde žil čtrnáct let. Tak jsme se například dověděli, že jeho chůvou na Ostrovech byl slavný trestanec, který se v galerce na Montmartru zamíchal do rvačky na nože pro krásné oči Zlaté hřívy.⁴

Dává nám cenné rady: útek se musí organizovat z Velké země, protože z Ostrovů je to nemožné. Dále nedostat se do seznamu nebezpečných, protože

každý s tímto označením, sotva se vylodí na konečné štaci v přístavu Svatý Vavřinec nad Maroni, je internován buď dočasně, nebo na doživotí podle druhu označení. V zásadě je na Ostrovech z transportu internováno méně než pět procent. Ostatní zůstávají na Velké zemi. Ostrovy jsou zdravé, kdežto Velká země, jak mi to už vypravoval Dega, je svinstvo, které pomaloučku požírá trestance všemi druhy nemocí, nejružnějšími druhy smrti, vraždami atd.

Doufáme s Degou, že nebudeme internováni na Ostrovech. Ale hrdlo se mi stahuje: a co když jsem veden jako nebezpečný? Se svým doživotím plus historií s Tribouillardem a ředitelem jsem na tom opravdu parádně.

Jednoho dne se mezi vězni roznesla zpráva: nechodit za žádnou cenu na marodku, protože ti, co jsou příliš slabí nebo příliš nemocní a nesnesli by cestu, jsou na marodce tráveni. Budou to určité pitomé řeči. Skutečně, jeden Pařížan, Francis la Passe, nám potvrzuje: je to výmysl. Jeden člověk se skutečně otrávil, ale Francisův bratr, který pracuje na marodce, mu vysvětlil, jak se to vlastně stalo.

Chlapík, který spáchal sebevraždu, býval velký odborník na nedobytné pokladny. Vloupal se prý za války z pověření francouzské špionáže do německé ambasády v Ženevě či v Lausanne. Vzal tam důležité dokumenty, které odevzdal francouzským agentům. Policie ho za to pustila z vězení, kde si odpykával pětiletý trest. A od roku 1920 si žil klidně z kořisti jednoho nebo dvou vloupání za rok. Pokaždé, když ho chytili, uplatnil své malé vydírání na Druhém oddělení, které si pospíšilo s intervencí. Tentokrát to však nevyšlo. Dostal dvacet let a měl odjet s námi. Aby zmeškal transport, předstíral nemoc a zůstal na marodce. Tabletky cyankáli – stále podle toho, co tvrdí jeho bratr – prý všechno ukončila. Nedobytné pokladny a Druhé oddělení můžou klidně spát.

Tenhle dvůr je plný historek. Jedny jsou pravdivé, druhé vymyšlené. V každém případě je člověk poslouchá, aspoň líp ubíhá čas.

Když jdu na záchod, na dvoře nebo v cele, musí se mnou kvůli pouzdrům Dega. Postaví se přede mne, zatímco já manipuluji s pouzdry, a kryje mě před příliš zvědavýma očima. Člověk má co dělat i s jedním pouzdrům, a já mám dvě, protože Galgani je čím dál nemocnější. A je v tom záhada: pouzdro, které zavádím jako druhé, vychází vždycky jako druhé a první vždycky jako první. Nemám ponětí, jak se mi otáčela v břiše, ale bylo to tak.

Včera u holiče se pokusili zavraždit při holení Clousiota. Dostal dvě rány nožem do srdeční krajiny. Je to zázrak, že není mrtev. Dověděl jsem se tu historii od jednoho z jeho přátel. Je podivná a jednou ji budu vypravovat. Tato vražda byla vyrovnáním účtů. Muž, kterému se nepovedla, zemřel o šest

let později v Cayenne – spolkl dvojchroman draselný v čočce. Zemřel za hrozných bolestí. Ošetřovatel, který asistoval lékaři při pitvě, nám přinesl asi deseticentimetrový kus střeva. Bylo tam sedmnáct děr. O dva měsíce později byl jeho vrah nalezen uškrcený na posteli, kde ležel jako pacient. Nikdy jsme se nedověděli, kdo to udělal.

Jsme v Saint-Martin-de-Ré už dvanáct dní. Pevnost je nabitá k prasknutí. Hlídky konají své pravidelné obchůzky ve dne v noci.

Ve sprchách se mezi dvěma bratry strhla bitka. Rvali se jako psi a jednoho pak dali do naší cely. Jmenuje se André Baillard. Řekl mi, že ho nemůžou potrestat, protože je to chyba Správy: dozorci mají rozkaz nepřipustit za žádných okolností, aby se bratři setkali. Když se člověk doví jejich historii, pochopí proč.

André zabil jednu penzistku a jeho bratr Emil schoval lup. Emil se dostal do kriminálu za krádež na tři roky. Jednoho dne se v cele, kde byl ještě s několika dalšími, rozčilil na bratra, který mu neposlal peníze na cigarety, všechno vyklopil a řekl, že si to André vypije. Vysvětloval, že starou zabil André a on, Emil, schoval peníze. A že až se vrátí, nedá mu nic. Jeden z vězňů šel honem vyprávět řediteli věznice, co se dověděl. Netrvalo dlouho, André byl zatčen a oba bratři odsouzeni k smrti. V oddělení pro odsouzené k smrti ve věznici Santé jejich cely sousedily. Oba si podali žádost o milost. Emilově žádosti bylo vyhověno třiačtyřicátý den, Andrého žádost však byla zamítnuta. Nicméně z lidských ohledů na Andrého zůstal Emil dál v oddělení pro odsouzené k smrti a oba bratři chodili každý den na procházku, jeden za druhým, s řetězy na nohou.

Šestačtyřicátý den se Andrého cela otevřela ve čtyři hodiny třicet. Přišli všichni: ředitel, zapisovatel i prokurátor, který žádal jeho hlavu. Nadešla chvíle poprav. Ale v okamžiku, kdy ředitel pokročil kupředu a chtěl začít mluvit, přiběhl Andrého advokát a za ním další muž, který odevzdal prokurátorovi nějakou listinu. Všichni vyšli na chodbu. André měl hrdlo tak stažené, že nemohl polknout slinu. To není možné, zahájená poprava se přece nikdy nepřerušuje. A přece tomu tak bylo. André se dověděl teprve nazítří po hodinách úzkosti a lámání hlavy od svého advokáta, že v předvečer jeho poprav zavraždil Gorgulov prezidenta Doumera. Doumer však nezemřel hned. Advokát hlídal před klinikou celou noc. Předtím informoval ministra spravedlnosti, že jestli prezident zemře před hodinou poprav (mezi čtvrtou a pátou), že požádá o odklad poprav do doby, než bude mít země novou hlavu státu. Doumer zemřel ve čtyři hodiny dvě minuty. Advokát okamžitě uvědomil kancléřství, skočil do taxíku spolu s nositelem rozkazu o odložení poprav — opozdil se však o tři minuty a nestačil už zabránit, aby byly dveře Andrého cely otevřeny.

Oběma bratrům byl trest smrti změněn v trest nucených prací na doživotí. Věc se odehrála tak, že se advokát odebral v den volby do Versailles, a sotva byl Lebrun zvolen, předložil mu svou žádost o milost. Ještě nikdy neodmítl prezident první žádost o omilostnění: „Lebrun podepsal,“ dokončil André, „a tady mě máte, živého a zdravého, na cestě do Guyany.“ Dívám se na muže, který o vlasek unikl gilotině, a říkám si, že všechno, co jsem vytrpěl já, není nic proti kalvárii, kterou má za sebou on.

Přesto jsem se s ním nikdy nestýkal. Když pomyslím, že zabil chudáka starou ženskou, aby jí ukradl peníze, zvedá se mi žaludek. Ostatně, štěstí ho ani nadále nikdy neopustilo. Za nějaký čas svého bratra zavraždil na ostrově Svatého Josefa. Několik vězňů ho vidělo. Emil chytal ryby na udici. Stál na skále a nemyslel na nic jiného než na ryby. Vlny dělaly takový hluk, že se v něm ztrácel každý jiný zvuk. André se přiblížil k bratrovi zezadu. V ruce měl tři metry dlouhou bambusovou tyč. Strčil bratra prudce do zad a Emil ztratil rovnováhu. Místo bylo zamořené žraloky a Emil jim okamžitě posloužil jako zákusek. Na večerním apelu scházel a byl prohlášen za zmizelého při pokusu o útěk. Víc se o tom nemluvalo. Scéně bylo přítomno jen pět nebo šest trestanců, kteří sbírali na vrcholku ostrova kokosové ořechy. Všichni, kromě bachařů, to samozřejmě věděli. André Baillardovi se nikdy nic nestalo.

Byl přeložen na pevninu pro „dobré chování“ a ve Svatém Vavřinci nad Maroni měl fešácký kriminál. Dostal maličkou celu sám pro sebe. Jednou se kvůli něčemu pohádal s kterýmsi vězněm. Požádal ho záludně, aby vnikl do jeho cely, a zabil ho pak ranou nožem přímo do srdce. Bylo mu známo, že jednal v řádné sebeobraně, a byl zproštěn obžaloby. Po zrušení trestanecké kolonie byl stále ještě „pro dobré chování“ omilostněn.

Saint-Martin-de-Ré je nácpan vězni. Dělí se na dvě různé kategorie. Osm set nebo tisíc trestanců a devět set vyhnanců. Trestancem v kolonii se stane ten, kdo se dopustí nějakého těžkého zločinu nebo je obžalován, že se ho dopustil. Nejmnírnější trest je sedm let, ostatní mají postupně od sedmi let až po doživotí. Komu byl trest smrti cestou milosti prominut, má tím automaticky doživotí. S vyhnanci je tomu jinak. Tři až sedm menších trestů a člověk může jít do vyhnanství. Pravda, jsou to všechno nenapravitelní zloději a společnost se před nimi musí přirozeně bránit. Nicméně je pro civilizovaný národ ostuda, že vyměřuje doplňkový trest vyhnanství. Mezi vyhnanci jsou zlodějčci, nešikovní, protože se dají často chytit – a přitom bylo vyhnanství za mých časů vlastně totéž co doživotí. Ti lidé neukradli za celý svůj zlodějský život ani deset tisíc franků. V tom vidím největší nesmysl francouzské civilizace. Národ nemá

právo se mstít ani se příliš rychle zbavovat lidí, kteří dělají společnosti potíže. Spíš by se o ně mělo pečovat než je tak nelidsky trestat.

Teď jsme v Saint-Martin-de-Ré už sedmnáct dní. Známe už jméno lodi, která nás poveze do kolonie. Jmenuje se *La Martinière*. Poveze tisíc osm set sedmdesát odsouzců. Osm nebo devět set trestanců se dnes shromáždilo na nádvoří pevnosti. Stojíme už asi hodinu, seřazeni po deseti, a zaplňujeme čtverec nádvoří. Otevírají se dveře a vidíme, jak vstupují muži, oblečení jinak než dozorci, které jsme až dosud poznali. Mají na sobě pěkné světle modré uniformy vojenského střihu. Je to úplně jiné oblečení, než mají četníci i vojáci. Všichni mají široký pás, od kterého visí pouzdro na revolver. Vyčnívá z něho pažba zbraně. Je jich asi osmdesát. Někteří mají prýmký. Všichni mají kůži opálenou sluncem. Jsou nejrůznějšího stáří, od pětatřiceti do padesáti let. Staří jsou sympatičtější než mladí, kteří se nafukují a tváří se domýšlivě a důležitě. Štáb těchto lidí doprovází ředitel ze Saint-Martin-de-Ré, jeden plukovník četnictva, tři nebo čtyři lékaři v koloniálním úboru a dva faráři v bílých sutanách. Plukovník četnictva vzal do ruky hláskou troubu a přiložil ji k ústům. Čekáme, že zavelí „pozor“, ale nic takového se nestalo. Křičí:

„Dávejte všichni pozor. Od tohoto okamžiku za vás přejímají odpovědnost orgány ministra spravedlnosti, reprezentované Správou trestnic ve Francouzské Guyaně, jejímž administrativním centrem je město Cayenne. Pane veliteli Barrote, odevzdávám vám zde přítomných osm set šestnáct odsouzených, zde je seznam. Račte se přesvědčit, že jsou všichni přítomni.“

Okamžitě začíná vyvolávání: „Ten a ten, zde. Ten a ten... atd.“ Trvá to dvě hodiny a všechno souhlasí. Potom jsme svědky výměny podpisů mezi dvěma správami. Podepisuje se na malém stolku, přineseném k této příležitosti.

Velitel Barrot, který má tolik prýmků co plukovník, jenže nikoli stříbrných jako u četnictva, ale zlatých, teď uchopil hláskou troubu:

„Transportovaní – napříště budete oslovováni vždycky tímto slovem: transportovaný ten a ten, číslo to a to, které vám bude přiděleno. Od této chvíle podléháte speciálním zákonům trestanecké kolonie, jejím předpisům a jejím interním soudům, které o vás budou v případě potřeby rozhodovat. Tyto autonomní tribunály vás mohou za rozličné přechyby, jichž se dopustíte v trestanecké kolonii, odsoudit od prostého trestu vězení až k trestu smrti. Tyto disciplinární tresty vězení a káznice si vězňové budou odpykávat přirozeně v různých zařízeních, která patří Správě. Úředníci, které vidíte před sebou, se jmenují dozorci. Když se na ně budete obracet, řeknete: ‚Pane dozorce.‘ Po polévce každý z vás dostane námořnický pytel s trestaneckými šaty. O všechno je postaráno,

nepřísluší vám žádné jiné oblečení než toto. Zítra se nalodíte na *La Martinière*. Budeme cestovat společně. Nezoufejte si, že odjíždíte, v kolonii vám bude lépe než v kázních ve Francii. Můžete mluvit, hrát, zpívat a kouřit a nemusíte se bát špatného zacházení, budete-li se dobře chovat. Žádám vás, abyste počkali, až budete v kolonii, a do té doby si nevyřizovali spory, které máte mezi sebou. Disciplína během cesty musí být velmi přísná, doufám, že to pochopíte. Je-li mezi vámi někdo, kdo se cítí fyzicky indisponován podniknout cestu, ať se přihlásí v nemocnici, kde ho prohlédnou lékaři, kteří doprovázejí transport. Přeji vám dobrou cestu.“ Tím ceremonie skončila.

„Tak co, Dego, co si o tom myslíš?“

„Milej Motýlku, já měl pravdu, když jsem ti říkal, že největší nebezpečí, s kterým se budeme muset vyrovnat, hrozí od ostatních vězňů. Ta věta, co říkal: ‚Abyste počkali, až budete v kolonii, a do té doby si nevyřizovali spory, který máte mezi sebou,‘ to dokonale potvrzuje. Co tam je asi zabíječů a zavražděných.“

„S tím si hlavu nelam, musíš mi důvěřovat.“

Vyhledal jsem Francise la Passe a říkám mu: „Tvůj brácha je pořád sanitá-kem?“ – „Jo, není těžké, má jenom vyhnanství.“

„Spoj se s ním, co můžeš nejdřív, a řekni mu, aby ti dal skalpel. Kdyby chtěl peníze, řekni mi kolik, zaplatím, co bude třeba.“

Dvě hodiny nato jsem měl skalpel s rukojetí, z velice tvrdé ocele. Jediná vada, že byl trochu velký, ale byla to hrozná zbraň.

Sedl jsem si poblíž centrálního záchodu a poslal jsem pro Galganiho, abych mu vrátil jeho pouzdro, ale zřejmě bylo nesnadné nalézt ho v té proměnlivé vřavě, jakou bylo tohle obrovské nádvoří zaplněné osmi sty lidmi. Ani Julot, ani Guittou, ani Suzini ho nezahledli od našeho příchodu.

Výhodou společného života je, že člověk žije, mluví a přísluší k nové společnosti, dá-li se to nazvat společností. Je toho tolik, co je třeba říct, vyslechnout a udělat, že už nezbyvá žádný čas na myšlení. Zjistil jsem, že minulost se tak stírá a ustupuje do pozadí vzhledem ke každodennímu životu, že by člověk, který se jednou dostane do kolonie, vlastně měl zapomenout, kdo byl, proč a jak ztroskotal, že se dostal až sem, aby se už nezabýval ničím jiným než jedinou věcí: útekem. Mýlil jsem se, protože to, co člověka zpočátku stravuje nejvíc, je především nutnost udržet se naživu. Kde jsou poldové, porotci přelíčení, soudci, má žena, můj otec, mí přátelé? Jsou tam, živi a zdraví, každý má své místo v mém srdci, ale člověk by řekl, že pro cestovní horečku a rozčilení ze skoku do neznáma, pro nová přátelství a tolik nových známostí už nejsou tak důležití jako dřív. Ale to je jenom zjednodušený dojem. Až budu chtít,

v okamžiku, kdy se mému mozku zachce otevřít přihrádku, v níž je každý z nich uložen, hned tu zase všichni budou.

A tady je Galgani. Vedou ho ke mně, protože i když má obrovská tlustá skla, sotva vidí. Zdá se, že se mu daří výtečně. Přiblížil se ke mně, a aniž řekl slovo, stiskl mi ruku. Říkám mu:

„Rád bych ti vrátil pouzdro. Už se ti daří dobře, můžeš je nosit a hlídat si je. Pro mě je to na cestu moc velká zodpovědnost, a pak, kdoví jestli budeme spolu, a dokonce jestli se v kolonii uvidíme. Bude proto lepší, když si to vezmeš zpátky.“ Galgani se na mě dívá nešťastným pohledem.

„Tak honem, pojď na záchod, dám ti pouzdro.“

„Ne, nechci, nech si je, dám ti je, je tvoje.“

„Proč to říkáš?“

„Nechci se dát pro to pouzdro zabít. Radši budu žít bez peněz, než abych kvůli nim chcíp. Dávám ti je, protože koneckonců z jakých důvodů máš riskovat život, abys mi uchoval prachy. A když už riskuješ, ať z toho pro tebe aspoň něco kouká.“

„Ty máš strach, Galgani. Už ti někdo vyhrožoval? Má někdo echo, že ses nabalil?“

„Jo, pořád se na mě věšej tři Arabové. Pokaždý, když jdu na záchod, v noci nebo přes den, si jeden z těch bejků stoupne ke mně. Ukázal jsem jim ostentativně, ale aby to na mně nebylo poznat, že v sobě žádný prachy nemám. Přesto mě hlídají dál. Myslej si, že mý prachy nosí někdo jinej, nevědí kdo a šlapou mi na paty, aby zmerčili, v kterou chvíli je dostanu zpátky.“

Dívám se na Galganiho a vidím, že je celý vyděšený a že na něj dotírají doslova na každém kroku. Říkám mu: „Na kterej konec dvora obvykle chodí?“ Říká mi, že kolem kuchyně a prádelny. „Dobrá, zůstaň tady, hned přijdu. Nebo radši ne, pojď se mnou.“ Jdu s ním směrem k těm lotrům. Vytáhl jsem skalpel z čepice. Mám ho teď schovaný čepelí v pravém rukávě a rukáv si přidržuji rukou. Když jsme přišli na místo, chlapi tam byli. Jsou tři: tři Arabové a jeden Korsičan, jmenuje se Girando. Pochopil jsem okamžitě, že celou věc našeptal Arabům Korsičan, na kterého se lidi z podsvětí vykašlali. Pravděpodobně ví, že Galgani je bratranec Pascala Matry a že nemůže nemít pouzdro.

„Tak co, Mokrane, jde to?“

„Jde to, Motýlku. A ty?“

„Hergot, ne, nejde to. Přišel jsem vám říct, že Galgani je můj kamarád. Kdyby se mu něco stalo, první, koho to bude stát kejhák, budeš ty, Girando. A vy ostatní po něm. Přeberte si to, jak umíte.“

Mokrane vstává. Je stejně vysoký jako já, asi metr sedmdesát čtyři, a stejně ramenatý. Provokace se ho dotkla a chystá se udělat gesto, aby začal rvačku. V tom okamžiku jsem však vytasil skalpel, který se leskne novotou. Držím ho celou dlaní a říkám mu:

„Jestli se hneš, zabiju tě jako psa.“

Vyveden z míry tím, že u mne vidí zbraň právě tady, kde se neustále šacuje, a také proto, že na něho udělalo dojem moje chování, stejně jako délka nože, říká:

„Nevstal jsem, abych se bil, chci diskutovat.“ Víím, že to není pravda, ale je v mém zájmu zachovat mu reputaci před přáteli. Proto mu otvírám dveře k elegantnímu vyvážnutí z nepříjemné situace:

„V pořádku. Když chceš diskutovat...“

„Nevěděl jsem, že Galgani je tvůj přítel. Myslel jsem, že je to paďour, a musíš chápat, že když je člověk plonk, musí si sehnat prachy, aby měl na útek.“

„V pořádku, to je normální. Máš právo bojovat o svou kůži, Mokrane. Ale pamatuj si, tady je to svatý. Rozhlídni se jinde.“

Podal mi ruku. Stiskl jsem mu ji. Uf! Vylhal jsem se z toho vlastně dobře, protože kdybych toho chlapa zabil, zítra bych nikam nejel. Teprve později jsem poznal, že jsem udělal chybu. Galgani se vrací se mnou. Říkám mu: „Nikomu ani slovo. Nemám chuť nechat si vynadat od tatíka Degy.“ Pokouším se přesvědčit Galganiho, aby si vzal svou tubu s penězi. Říká mi: „Zejtra před odjezdem.“ Nazítří zmizel jako pára, a tak jsem se na cestu do trestanecké kolonie nalodil s dvěma pouzdry.

V noci v naší cele, kde je nás asi jedenáct, nikdo nepromluvil. To proto, že si víceméně všichni uvědomují, že je to jejich poslední den na půdě Francie. Každého, někoho méně, někoho víc, se zmocnila nostalgie, že opouští Francii navždycky a že je mu osudem určena neznámá země a neznámý způsob života.

Dega nemluví. Sedí vedle mne u zamřížovaných dveří, které vedou na chodbu a kudy jde trochu víc vzduchu. Já mám pocit úplné bezradnosti. Informace o tom, co nás čeká, jsou tak protichůdné, že nevím, mám-li být spokojen, nebo smutný, nebo zoufalý.

Lidé v cele jsou všichni z podsvětí. Jediný Korsičan, který se narodil v trestanecké kolonii, mezi nás tak docela nepatří. Všichni ti lidé jsou v jakémsi nijakém rozpoložení. Tíha a důležitost chvíle způsobila, že postupně oněměli. Kouř z cigaret stoupá jako oblak, přitahovaný vzduchem z chodby, a když člověk nechce, aby ho štípal do očí, musí si sednout pod ta mračna kouře. Nikdo nespí, snad s výjimkou André Baillarda, což je pochopitelné. Je to člověk,

který už jednou málem ztratil život, takže všechno, co by mohlo po zrušení rozsudku v jeho životě přijít, nemůže být ničím jiným než nečekaným rájem.

Před očima se mi rychle odvíjí film mého života: dětství v rodině plné lásky, výchovy, vybraných způsobů a ušlechtilosti. Polní kvítí, bublání potoků, chuť ořechů, broskví a švestek, kterých jsme mívali v zahradě hojnost. Vůně mimózy, která nám každé jaro kvetla přede dveřmi. Náš dům zvenčí i zevnitř, různé povahy každého člena rodiny.

To všechno defiluje rychle před mýma očima. Je to zvukový film, v němž slyším hlas chudinky maminky, která mě měla tak ráda, hlas otce, vždycky něžný a mazlivý, a potom štěkání Kláry, tatínkova loveckého psa, který mě volá do zahrady, abych si šel hrát. Děvčata a chlapci mého dětství, druhové při hrách v nejhezčích okamžicích života – ten film, na který se dívám, aniž jsem ho chtěl vidět, ta projekce laterny magiky, kterou proti mé vůli zažehlo mé podvědomí, to všechno naplňuje sladkým citem noc čekání před skokem do velkého neznáma budoucnosti.

Nastala hodina, kdy je třeba udělat tečku. Uvažme: je mi šestadvacet let, cítím se výborně a mám v břiše pět tisíc šest set franků, které patří mně, a dvacet pět tisíc franků od Galganiho. Dega vedle mne má deset tisíc. Myslím, že mohu počítat se čtyřiceti tisíci franky, protože jestliže Galgani není schopen uhájit si ty peníze tady, tím méně to dokáže na palubě lodi a v Guyaně. On to ostatně ví, a to je důvod, proč si pro pouzdro nepřišel. Mohu tedy s těmi penězi počítat, samozřejmě za předpokladu, že vezmu Galganiho s sebou. Musí z těch peněz něco mít, protože jsou jeho, a ne moje. Použiji jich k jeho prospěchu, ale poslouží i mně. Čtyřicet tisíc franků je hodně peněz, takže budu moci podplácet spojence, trestance, kteří si odpykávají trest, osvobozené vězně i dozorce.

Plán je správný. Hned jak přijedu, musím uprchnout spolu s Degou a Galganim, a to je jediné téma, kterým se smím zabývat. Dotýkám se skalpelu a dělá mi dobře, že cítím chlad jeho ocelového jílce. To, že u sebe mám tak hroznou zbraň, mi dává pocit bezpečí. Vyzkoušel jsem si její prospěšnost v historii s Araby. Kolem třetí hodiny ranní postavili věžňové z disciplinárky do řady před mříží celý jedenáct námořnických pytlů z hrubého plátna, napaných k prasknutí. Na každém je velký štítek. Mohu si prohlédnout jeden z nich, který přechuhuje k nám dovnitř za mříž. Čtu: C... Petr, třicet let, metr sedmdesát tři, velikost čtyřicet dva, boty číslo čtyřicet jedna, číslo X... Ten Petr C... je Bláznivý Petříček z Bordeaux, odsouzený v Paříži za vraždu na dvacet let nucených prací.

Je to hodný mládenec, člověk z podsvětí, správný a rovný chlap, dobře ho znám. Podle té cedule je zřejmé, jak pečlivá a dobře organizovaná je Správa, která řídí kolonii. Je to lepší než v kasárnách, kde se přiděluje výstroj náhodně, ať člověku padne, nebo ne. Tady je všechno zaznamenáno, a každý proto dostane oblečení podle své míry. Podle plátěného růžku, který vykukuje z pytle, vidím, že šaty jsou bílé se svislými červenými pruhy. V tomhle úboru člověk hned tak neunikne pozornosti.

Schválně se pokouším přinutit mozek, aby mi evokoval obrazy přelíčení, porotců, prokurátora atd. Ale mozek kategoricky odmítá uposlechnout a nedostanu z něho nic jiného než normální představy. Pochopil jsem, že kdybych si chtěl znovu vyvolat scény z Conciergerie a z Beaulieu tak intenzivně, jak jsem je žil, musel bych být sám, úplně sám. Když jsem si to uvědomil, pocítil jsem úlevu. Chápu, že kolektivní život, který mě čeká, ve mně vyvolá jiné potřeby, jiné reakce a jiné plány.

Bláznivý Petříček přistoupil ke mříži a říká mi: „Jak se máš, Moty, je to dobrý?“

„A ty?“

„Já? Já vždycky snil, že si udělám vejšlap do Jižní Ameriky, ale protože jsem hráč, v životě jsem si nedokázal ušetřit na cestu. Fízlové se rozhodli, že mi tu cestu špendýrujou zadarmo. To je prima, no řekni, Motýlku?“

Mluví přirozeně, v jeho slovech není ani stín vychloubání. Člověk cítí, že si je doopravdy jistý sám sebou. – „Tahle cesta do Ameriky, co nám poskytují zadarmo policajti, má fakticky své výhody. Radši jedu do kolonie, než bych smrděl patnáct let v káznici někde ve Francii.“

„Ještě tak vědět, jak to nakonec dopadne, Petříčku. Co říkáš? Ale můj názor je, že zbláznit se v cele nebo zajít na podvýživu v díře některé káznice ve Francii je horší než chcípnout na lepru nebo žlutou zimnici.“

„Můj taky,“ říká.

„Koukni se, Petříčku, tahle cedule je tvoje.“

Nahnul se a pozorně slabikuje, co je na ní napsáno. „Nejradši bych si to kvádro honem navlík, mám chuť otevřít pytel a hodit to na sebe, nikdo mi nic neřekne. Koneckonců je to všechno pro mě.“

„Nech toho, čekej, až nám to vydají. Teď se nám nejmíň hodí do krámu zavařit nějakou rotyku. Potřebuju klid.“ Pochopil to a odešel od mříže.

Louis Dega se na mě podíval a řekl: „Mladej, tohle je poslední noc. Zejtra dáme vale naší krásný zemi.“ – „Ta naše krásná zem nemá krásnou justici, Dego. Poznáme možná jiný země. Třeba nebudou tak krásný, jako je ta naše,

ale budou zacházet lidštějc s lidma, kteří chybovali.“ Nevěděl jsem tehdy, jak správně jsem to řekl. Budoucnost ukázala, že jsem měl pravdu. Znovu ticho.



ODJEZD DO TRESTANECKÉ KOLONIE

V šest hodin poplach. Chlapi z disciplinárky nám roznášejí kávu, potom přicházejí čtyři dozorcí. Jsou dnes v bílém, revolvery stále po boku. Na sněhobílé blůze uniformy mají zlaté knoflíky. Jeden z nich má tři zlaté prýmký v podobě písmene V na levém rukávě, na ramenou nemá nic.

„Transportování, vyjdete po dvou na chodbu. Každý si najde pytel, který mu patří, na štítku je vaše jméno. Vezměte pytel a postavte se ke zdi obličejem do chodby, pytel postavte před sebe.“

Trvalo nám nějakých dvacet minut, než jsme se seřadili a postavili pytle před sebe.

„Svlékněte se, udělejte hromádku ze svých svršků a zavažte ji rukávy do kazajky... Výborně. Ty tam, seber uzly a slož je do cely... Oblečte se, natáhněte si spodky, tričko, pruhované drilichové kalhoty, drilichovou kazajku, ponožky a boty... Všichni jsou oblečeni?“

„Ano, pane dozorce.“

„V pořádku. Vlněnou kazajku nedávejte do pytle, nechte si ji venku pro případ, kdyby pršelo nebo kdyby vám bylo zima. Pytle na levé rameno!... Za mnou v dvojstupech pochodem v chod!“

Dozorci s prýmký jde vpředu, dva po straně a čtvrtý vzadu. Naše malá kolona míří k nádvoří. Za necelé dvě hodiny je osm set trestanců nastoupeno. Vyzvolávají čtyřicet mužů, mezi nimiž jsme Dega i já a tři uprchlí navrátilci, Julot, Galgani a Santini. Všech čtyřicet je seřazeno po desíti. V čele kolony, která se řadí, má každá řada po straně jednoho dozorce. Žádné řetězy ani pouta. Tři metry před námi jde pozpátku deset četníků. Jsou obráceni obličejem k nám. Mají v rukou pušky a půjdou tak celou cestu – každého vede jiný četník, který ho táhne za jeho závěsný řemen.

Hlavní brána citadely se otevírá a kolona se dává pomalu na pochod. Jak postupně vycházíme z pevnosti, četníci s puškou nebo se samopalem v ruce se přidávají ke konvoji, přibližně dva metry od něho, a tak ho doprovázejí. Četníci drží v patričním odstupu spoustu zvědavců, kteří se přišli podívat na odjezd trestanců. Uprostřed cesty někdo zapískal tiše mezi zuby v oknech jednoho domu. Zdvihl jsem hlavu a uviděl jsem v okně svou ženu Nénette a Antoina

D..., svého přítele. Paula, Degova žena, a jeho přítel Antoine Giletti jsou v dalším okně. Dega je také uviděl a tak jdeme, oči upřené každý na své okno tak dlouho, jak to jen jde. Je to naposled, co vidím svou ženu a svého přítele Antoina, který později zemřel při bombardování v Marseille. Nikdo nemluví, je absolutní ticho. Ani žalárníci, ani dozorcí, ani četníci, ani obecní, nikdo neruší tu opravdu mučivě bolestnou chvíli. Všichni chápou, že těch tisíc osm set lidí zmizí navždycky z normálního života.

Vstupujeme na palubu. Nás čtyřicet prvních odvedli na konec podpalubí do klece z tlustých železných tyčí. Je na ní připevněn lepenkový štítek. Čtu: „Místnost č. 1, 40 mužů, speciální kategorie. Nepřetržitý zostřený dozor.“ Každý dostal srolované visuté lůžko.

Všude je plno kroužků na zavěšení lůžek. Někdo mě objal, je to Julot. Ten se ve všem vyzná, protože tu cestu prodělal už před deseti lety. Ví, co se má dělat. Říká mi:

„Honem pojď sem. Pověs si pytel na kroužek, co si na něj zavěsis lůžko. Je to blízko dvou kajutních okýnek. Teď jsou zavřené, ale na moři je otevrou a bude se tu dejchat líp než všude jinde v celých klecích.“

Představuji mu Degu. Právě se chceme dát do řeči, když se blíží nějaký chlapík. Julot mu zahradil cestu paží a řekl: „Jestli chceš dojet živ, sem už nikdy nevkročíš. Rozuměls?“ – „Jo,“ říká. – „Víš proč?“ – „Vím.“ – „Tak plav.“ Chlap jde pryč. Dega je nadšen tou demonstrací síly a netají se tím: „S váma dvěma můžu klidně spát.“ Julot odpovídá: „S náma jsi, člověče, bezpečnější, než kdybys spal ve vile na pobřeží s otevřeným oknem.“

Cesta trvala osmnáct dní. Jediný incident: jednou v noci všechny probudil pronikavý výkřik. Našli mrtvého chlapa s velkým nožem zabodnutým do zad. Nůž byl vbodnut zespoda nahoru, a než muže probodl, projel lůžkem. Je to hrozná, přes dvacet centimetrů dlouhá zbraň. Pětadvacet nebo třicet dozorců na nás okamžitě namířilo revoly a pušky a začalo hulákat:

„Všichni do naha, a honem!“

Všichni se svlékli do naha. Je mi jasné, že se bude šacovat. Položil jsem skalpel pod pravé chodidlo. Opíral jsem se víc o levou nohu než o pravou, protože mě ocel zraňovala. Ale noha skalpel zakryla. Čtyři dozorcí vešli dovnitř, aby prohledali boty a šaty. Než vstoupili, odložili zbraně. Zavřeli za nimi dveře klece, ale zvenčí nás hlídají dál, zbraně jsou na nás namířeny. „Prvního, kdo se pohne, zastřelím,“ říká hlas jednoho velitele. Během prohlídky objevili tři nože, dva zaostřené tesařské hřebíky, jednu vývrtku a jedno zlaté pouzdro na peníze.

Šest mužů, stále ještě nahých, vystoupilo na vyvýšenou plošinu. Přišel velitel transportu Barrot v doprovodu dvou koloniálních lékařů a velitel lodi. Když bachaři vyšli z naší klece, všichni se oblékli, aniž čekali na rozkaz. Skalpel jsem sebral a schoval.

Dozorci se shromáždili vzadu na plošině. Uprostřed Barrot, ostatní poblíž schodů. Proti nim stojí v pozoru šest nahých mužů.

„Tohle patří tady tomu,“ říká bachař, který dělal prohlídku. Zvedl nůž a ukazuje na jeho majitele.

„To je pravda, je můj.“

„Dobrá,“ říká Barrot. „Pojede celou cestu v cele nad strojírnu.“

Další trestanci jsou pak označeni jako majitelé hřebíků, vývrtky nebo nožů a všichni se k zabaveným předmětům hlásí.

Každý z nich, stále nahý, jde po schodech vzhůru v doprovodu dvou bachařů. Na zemi zůstal nůž a zlaté pouzdro. Na obě věci zbývá jeden muž. Je mladý, může mu být třiačtyřicet pětadvacet let, je urostlý, má nejméně sto osmdesát centimetrů, atletické tělo, modré oči.

„To je tvoje, že?“ říká bachař a zvedá zlaté pouzdro.

„Ano, to je moje.“

„Co je uvnitř?“ říká velitel Barrot, který vzal pouzdro do ruky.

„Tři sta anglických liber, dvě stě dolarů a dva pětikarátové diamanty.“

„Dobrá, podíváme se.“ Otevírá pouzdro. Ostatní ho obklopují a není nic vidět, je však slyšet, jak říká: „Souhlasí. Jak se jmenuješ?“

„Romeo Salvidia.“

„Jsi Ital?“

„Ano, pane.“

„Kvůli pouzdro nebudíš potrestán, ale za nůž budeš.“

„Pardon, ten nůž není můj.“

„To neříkej, já ho našel v tvých botách,“ říká bachař.

„Nůž není můj, opakuju to.“

„Tak já jsem lhář?“

„Ne, ale mýlíte se.“

„Tak komu patří ten nůž?“ říká velitel Barrot. „Když není tvůj, musí patřit někomu jinému?“

„Můj není, to je všechno.“

„Jestli nechceš do karceru, který je nad kotelnou a kde se uvaříš, řekni, komu patří ten nůž.“

„Nevím.“

„Tak ty ze mě chceš udělat vola? V tvých botách se najde nůž a ty nevíš, čím je? Myslíš si, že jsem idiot? Buď je tvůj, nebo víš, kdo ho tam dal. Odpověz!“

„Není můj a nevím, proč bych já měl říkat, čím je. Nejsem špicl. Vypadám snad jako bachař?“

„Dozorce, nasadte tomu chlapovi pouta. Tenhle projev nekázně si vypiješ.“

Oba velitelé, velitel lodi a velitel transportu, spolu mluví. Velitel lodi dává rozkaz další šarži, která vystupuje nahoru. Několik okamžiků nato přichází bretonský námořník, učiněný obr, s vědrem zřejmě plným mořské vody a s lanem tlustým jako ruka v zápěstí. Muže přivazují v pokleku k poslednímu stupni schodů.

Námořník namočí lano ve škopku a potom začíná pomalu, co má síly, bít chudáka Itala po hýždích, kříži a zádech. Z Italových rtů nesejde jediný výkřik. Krev mu stéká po hýždích a po žebrech. V hrobovém tichu se ozve výkřik protestu z naší klece:

„Bando lumpů!“

To stačilo, aby se rozpoutal všeobecný řev: „Vrahové! Syčáci! Mrchy!“ Čím víc nám vyhrožují, že po nás začnou střílet, jestli nepřestaneme, tím víc řveme, když vtom velitel vykřikne:

„Páru!“

Námořníci otočili kola a tryskající pára nás zasahuje s takovou silou, že jsme vmžiku všichni na břiše. Pára tryskala do výše prsou. Zmocnil se nás kolektivní strach. Popálení se neodvažovali naříkat. Netrvalo to ani minutu, ale všech se zmocnila hrůza.

„Doufám, že vám to došlo, páni rebelanti. Sebemenší incident a pustím na vás páru. Rozuměli jste? Vztyk!“

Jen tři muži byli vážněji popálení. Odvedli je na ošetrovnu. Zbičovaného Itala přeložili k nám. Šest let nato zemřel na útěku se mnou.

Během osmnácti dnů plavby máme čas informovat se nebo se pokusit udělat si představu o trestanecké kolonii. Nic se nestane tak, jak si to budeme představovat, a přece udělá Julot všechno, co je v jeho silách, aby nás informoval. Víme například, že Svatý Vavřinec nad Maroni je vesnice vzdálená sto dvacet kilometrů od moře a leží na řece, která se jmenuje Maroni. Julot nám líčí situaci asi tak:

V Maroni je věznice, ústředí trestanecké kolonie. Trestanci se tu roztrídíují podle kategorií. Vyhnanci jdou rovnou do věznice, která se jmenuje Svatý Jan a leží sto padesát kilometrů odtud. Trestanci jsou okamžitě rozděleni do tří skupin: